

Faunabeheerplan Groningen 2015-2019 Hoofdstuk Ree

SAMENVATTING

AANTAL EN VERSPREIDING

- Landelijke matige toename.
- Provinciaal dezelfde tendens.
- Gunstige staat van instandhouding, het ree is niet bedreigd.

SCHADE

De landbouwschade is sterk wisselend, zowel naar schadehoogte, beschadigde oppervlakte als naar gewassen. Materiële en immateriële schade door aanrijdingen met voertuigen is veel hoger. Indien uitgegaan wordt van 254 geregistreerde aangereden reeën per jaar in de provincie Groningen en een gemiddeld schadebedrag per aanrijding van € 2.500,-, dan ligt de schade door aanrijdingen minimaal in de orde van grootte van 0,6 miljoen euro.

BELEID

Er is geen landelijke of provinciale vrijstelling. In 2007 is een Universeel Reeënbeheerplan opgesteld waarmee het maximaal aantal reeën die in de provincie Groningen kunnen voorkomen is bepaald. In 2009 is een ontheffing verleend voor afschot van reeën met als doel een duurzame populatie in stand te houden, het valwild en de gewassenschade te beperken en zieke en gebrekkige reeën uit hun lijden te verlossen. In 2015 is een tijdelijke ontheffing verleend voor de duur van 1 jaar tot en met 1 april 2016.

BEHEER

De voorjaarstand is sinds 1998 met circa 1.000 reeën toegenomen tot een vijfjaars gemiddelde (2011 – 2015) van 4.450 stuks. Het vijfjaars gemiddelde gerealiseerde afschot bedraagt 875 stuk (2011 – 2015). Dit afschot ligt in de orde van grootte van 20% van de voorjaarsstand. Het valwild lag in de jaren 2011-2015 op gemiddeld 289 stuks per jaar en bedraagt ca 7% van de voorjaarstand. Hiermee is de omvang van de populatie reeën gedurende de afgelopen periode trendmatig rond de voor het jaar 2015 gestelde gemiddelde doelstand van 4.457 dieren gebleven. Er zijn maatregelen getroffen, in overleg met (vaar)wegbeheerders en WBE's, op locaties waarvan op dat moment bekend was dat er relatief veel valwild werd geregistreerd. Deze maatregelen bestonden uit het plaatsen van rasters, wildspiegels of het maken van uitreedplaatsen.

OVERWEGINGEN

Voortzetting van het tot nu toe gevoerde beleid van populatiebeheer als middel is nodig. Bij niet ingrijpen in de populaties zullen de aantallen reeën stijgen. Als gevolg hiervan ontstaat meer territoriumconcurrentie en zullen meer trek- en zwerfbewegingen plaatsvinden. Daardoor zullen het aantal aanrijdingen, verdrinkings- en maaislachtoffers toenemen. Het lijden van reeën dat hiervan het gevolg is, kan worden voorkomen.

Ook wordt met de voortzetting van het beheer voorkomen dat er sprake is van een toename van schade aan de verkeersveiligheid, de land- en tuinbouw en andere economische belangen.

VOORSTEL

FBE Groningen vraagt voor de periode 1 januari 2016 - 31 december 2019 (zijnde de resterende geldigheidsduur van het Faunabeheerplan van de provincie Groningen 2014 – 2019) een nieuwe ontheffing aan voor afschot van reeën in de gehele provincie in het belang van de openbare veiligheid, in het belang van het reguleren van de populatieomvang, ter voorkoming van schade aan gewassen en ter voorkoming en bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.

De ontheffing wordt aangevraagd als ongewijzigde voortzetting van het beheer in de afgelopen beheerperiode (conform inhoud en doel van de ontheffing van 7 december 2009 en van 20 februari 2015) met een maximaal aantal jaarlijks te schieten reeën.

Met behulp van een periodieke monitoring draagt de FBE Groningen er zorg voor dat de WBE's binnen het eigen werkgebied zorgen dat het toegekende afschot gehaald wordt om voortgaande populatiegroei te beperken en daarmee schade te voorkomen.

De FBE Groningen streeft, naast een registratie van beheergegevens, een adequate monitoring en evaluatie van het gevoerde beheer na. Het in 2013 ingevoerde Fauna Registratie Systeem (hierna te noemen: FRS) is hiertoe een belangrijke instrument.

De FBE Groningen zal in de planperiode in overleg treden met (vaar)wegbeheerders en WBE's om locaties met veel valwild (reeën) waar mogelijk aan te pakken met maatwerk.

HOOFDSTUK 1 SOORTBESCHRIJVING

Onderstaande teksten zijn - met een paar geringe aanvullingen - overgenomen van de uniforme richtlijn paragraaf Reeën, opgesteld door de Vereniging Het Reewild (Uniforme Richtlijn Paragraaf Reeën Faunabeheerplannen, Februari 2014).

1.1 Kenmerken

Reeën (*Capreolus capreolus*) zijn de kleinste hertachtigen die in Nederland leven. In de zomer hebben reeën een roodbruine vacht, in de winter kleurt die grijsbruin. De reeën hebben geen staart, maar de reeëit heeft een hangende pluk haren onder de anus dat het "schortje" wordt genoemd. Bij de bokken ontbreekt dat. Zowel de bokken als de geiten hebben opvallend wit gekleurde haren rond de anus, de zogenaamde spiegel. De reebok draagt een gewei, de geiten niet. Dat gewei wordt elk jaar in de herfst afgeworpen, waarna direct een nieuw gewei gaat groeien. In februari/maart is het volgroeid. Volwassen bokken hebben meestal drie enden aan elke stang: een 6-ender. Een bokje met alleen twee stangetjes heet een spitsjer en een bok met twee enden aan elke stang heet een gaffel. De leeftijd is niet af te lezen aan het gewei. Reeën kunnen uitstekend horen en ruiken; het gezichtsvermogen is minder goed ontwikkeld, al kunnen zij bewegingen bijzonder goed opmerken.

1.2 Ecologie

Biotoop

Reeën hebben een voorkeur voor een parkachtig landschap, dat wil zeggen een afwisseling van bos, weiljes, akkers, wildwallen en ruige hoekjes. Maar het leefgebied van reeën beperkt zich niet tot deze biotopen. Momenteel komen ze bijna in heel Nederland voor en leven ze in bos- en heidegebieden, in het akker- en polderland, in de duinen en in moerasgebieden en rietlanden. Reeën kunnen zich zo goed aanpassen dat ze ook op minder natuurlijke terreinen voorkomen, zoals militaire oefenterreinen, bedrijventerreinen, grote spoorwegemplacementen en zelfs in stedelijke randgebieden.

Een geschikt gebied moet voldoen aan drie voorwaarden: voldoende voedsel, dekking en rust. Ontbreekt een van deze voorwaarden, dan is het gebied al minder geschikt voor reeën en wordt het vaak bezet door jonge of minder dominante dieren. Door het toegenomen aantal reeën leven er steeds meer reeën in het open akker- en polderland. Men spreekt dan over veldreeën.

Voedselkeuze

Reeën hebben gevarieerd, hoogwaardig en licht verteerbaar voedsel nodig. Hiermee verschilt het voedsel dat een ree opneemt van (bijvoorbeeld) paarden of edelherten. Het ree wordt wel een 'concentrate selector' genoemd vanwege haar typisch eetgedrag. Een knopje hier, een voedselrijk kruid daar, etc. Dit in tegenstelling tot een paard dat echt als grazer een gebied kort maait.

Per dag gaat het bij een ree om zo'n 1,5 tot 2 kg voedsel. Het voedsel bestaat uit kruiden, grassen, vruchten en knoppen en bladeren van diverse boom- en struiksoorten, zoals eik, beuk, lijsterbes, acacia, braam, bosbes, varens, e.d. Maar ook planten als koolzaad, haver, rogge, serradella en boekweit en zelfs paddenstoelen worden niet versmaad. Omdat plantendelen moeilijk te verteren zijn, is het ree een herkauwer. Reeën eten eerst de pens vol om dan op een veilige plek te gaan herkauwen. Vanuit de pens wordt het voedsel opgerispt, nog eens flink herkauwd, om vervolgens via de netmaag, boekmaag en lebmaag en de darmen verder verteerd te worden. Omdat een ree een snelle stofwisseling en een relatief kleine pens heeft, heeft hij op één dag zo'n zeven à acht perioden waarin het moet eten en herkauwen.

Positie in voedselweb

Reeën vormen in natuurlijke situaties een voedselbron voor verschillende natuurlijke vijanden (predators), zoals de wolf, de lynx en de bruine beer. Vooral voor de lynx vormen reeën het hoofdmenu. De lynx is tevens de predator die in staat lijkt te zijn om aantallen reeën binnen een populatie te beïnvloeden (zie onder andere Melis et al, 2013). Ook de (zee)arend kan weleens een kalf grijpen (onder andere waarnemingen SBB in Lauwersmeer). Verder lust een wild zwijn of een vos wel een kalf. Overigens kan niet altijd gesteld worden dat soorten als arend, wild zwijn of vos daadwerkelijk levende kalveren grijpen. Het is niet onaannemelijk dat veel waargenomen 'predatie' op kalveren te maken heeft met kalveren die door een andere oorzaak om het leven zijn gekomen (te denken valt aan maaislachtoffers, etc.).

Hoewel de vos in Nederland de meest voorkomende (en grootste) landpredator is, blijkt uit een acht jaar durende studie in Noorwegen (Panzacchi, 2007) dat vossenpredatie op reekalveren geen aantoonbare gevolgen heeft voor de reeënstand. Vossenpredatie is zeer afhankelijk van omgevings-, klimatologische en antropogene omstandigheden. Vooral de aan- of afwezigheid van andere prooidieren (hoofdzakelijk woelmuizen) bepaalt de omvang van predatie op reekalveren. Natuurlijke vijanden, die de stand echt kunnen beïnvloeden, ontbreken dan ook in Nederland.

Als 'prooidier' is het ree een diersoort die in staat is om zich zo aan te passen dat hij aan zijn vervolgers kan ontkomen. Hij past zijn gedrag hier constant op aan. Een ree is in staat om zich, zowel in ruimte als in tijd, aan te passen aan predatierisico. In natuurlijke omstandigheden varieert predatierisico in tijd. Predatoren zijn vaak alleen in bepaalde perioden aan het jagen. Een ree herkent het moment of de momenten waarop het predatierisico het grootst is en past zijn gedrag hierop aan door bijvoorbeeld dan de open ruimte op te zoeken. Ditzelfde gedrag is ook waar te nemen bij verstoring door mensen (met name door recreatie, maar ook als gevolg van beheermaatregelen als afschot (Sönnichsen et al 2013). Het ree is dan ook aan te merken als een soort dat zich in zijn gedrag 'plastisch' opstelt en goed in staat is om zich te onttrekken aan zowel natuurlijke als antropogene bedreigingen.

1.3 Gedrag

Sociale organisatie en activiteit

Territoria

Bij het ree is alleen gedurende de zomerperiode sprake van een duidelijk territorium. Vanaf maart-begin april gaan de bokken over tot het zich vestigen in een eigen territorium waar andere bokken (uitgezonderd hele jonge dieren) niet meer worden getolereerd. Dit is herkenbaar aan het moment dat jonge, geslachtsrijpe bokken worden verjaagd, omdat zij nog niet in staat zijn een eigen territorium te bemachtigen. Dit leidt regelmatig tot verkeersslachtoffers. Het territorium van een volwassen reebok bedraagt 5 tot 30 ha afhankelijk van voedselaanbod en leefomgeving. Aan de hand van geuren uit geurklieren bakent de bok zijn territorium af, meestal op bomen.

Ook geiten hebben een eigen herkenbaar territorium, maar daar zijn de grenzen veelal wat diffuser. Ook verdedigen geiten hun eigen territorium niet of nauwelijks. Geiten zijn ook toleranter en je ziet ze vaak nog in gezelschap van een kalf van het vorig jaar en uiteraard van de nieuwgeboren kalveren. Meestal overlapt het territorium van een bok dat van een of meerdere geiten.

In de winter zijn reeën (ook de bokken) veel toleranter naar elkaar toe; er is dan minder volwaardig voedsel te vinden waardoor ze zuinig met hun energie moeten omspringen. Ze vormen dan groepen (zogenaamde 'sprongen')

op de meest voedselrijke plekken. In deze periode zijn reeën extra gevoelig voor verstoring en energieverlies, omdat zij 's winters moeten teren op hun vetreserves (bron: website zoogdiervereniging en Vereniging Het Reewild).

Reeën communiceren met elkaar door verschillende geluiden te maken. Zo kunnen ze bijvoorbeeld 'blaffende' geluiden maken, net zoals een hond. De spiegel is ook een communicatiemiddel. Bij gevaar wordt die namelijk opgezet waardoor die veel groter wordt en zo een niet te missen signaal geeft aan andere reeën dat er onraad is.

Voortplanting en overleving

De paartijd van het ree ligt in de periode half juli tot half augustus. Omdat de geit niet altijd direct bereid is om te paren, volgen er soms wilde achtervolgingen door de bok, tot de geit wel bereid is. Na de paring deelt de bevruchte eicel zich tot een kiemcel, maar die ontwikkelt zich na die deling niet verder en blijft in de baarmoeder. Pas vanaf half december nestelt de kiem zich in de baarmoederwand en ontwikkelt zich een embryo. Men noemt dit de vertraagde implantatie. Vanaf midden mei tot in juni worden de meeste kalveren geboren. Normaliter krijgt een geit twee kalveren, soms wordt het een drieling. Een nat en koud voorjaar kan een hoge kalversterfte veroorzaken.

Leefgebieden

Hoewel reeën vrijwel overal kunnen voorkomen is er wel onderscheid te maken tussen onderlinge leefgebieden van populaties. De grootte van hun leefgebieden varieert, vooral wanneer de voedselplaatsen en rustplaatsen ver uit elkaar liggen. Door het gehele jaar wordt het leefgebied, afhankelijk van het jaargetijde, klimaat, dekking en voedselaanbod, geschat op 200 ha. Voor veldreeën, die zich meer in het open terrein ophouden, is de oppervlakte wel 1.000 ha groot. Hoe heterogener de habitat is, hoe kleiner het leefgebied van reeën blijkt te zijn (Said et al, 2005). In tegenstelling tot de edel- en damherten leven reeën niet in roedelverband. Alleen in de winter vormen reeën groepen (sprongen). Maar dit is in gedrag niet gelijk aan de roedels van het edel- of damhert. Vaak zie je ook de sprongen onderling -soms per dag- sterk van omvang wisselen of opsplitsen in kleinere sprongen. In het voorjaar valt zo'n sprong weer uit elkaar.

Grenzen van leefgebieden

Een leefgebied van een populatie reeën kan worden begrensd door harde natuurlijke grenzen zoals grote wateren, hooggebergten. In Nederland zal dit vooral gaan om grote rivieren, de Waddenzee, de Zeeuwse meren, het IJsselmeer (die praktisch niet door reeën kunnen worden overgestoken), maar vooral door onnatuurlijke harde grenzen die door de mens zijn aangebracht zoals snelwegen, kanalen en intensief bebouwde zones en ook grofwildkerende rasters. Het gaat altijd om barrières die migratie ernstig kunnen beperken, maar niet onmogelijk maken. Reeën hebben dus leefgebieden waarin migratie, vanuit het ree gezien, binnen de grenzen ongehinderd kan. Barrières tussen leefgebieden zijn overbrugbaar, maar niet zonder beperking.

HOOFDSTUK 2 AANTAL EN VERSPREIDING

2.1 Europa

Het verspreidingsgebied van het Europese Ree (*Capreolus capreolus*) is op onderstaande kaart weergegeven. Hier komt het ree van nature voor. Het verspreidingsgebied van het ree is vooral begrensd op basis van klimatologische grenzen (zuidelijk en noordelijk). Verder is de grens van het Europese ree aan de westzijde begrensd door de Atlantische kust. Aan de oostzijde grenst het aan het verspreidingsgebied van een andere reeënsoort: het Siberische ree (*Capreolus pygargus*).

Bron: website IUCN (IUCN)

Door de IUCN wordt het ree aangeduid als 'LC' (Least Concern). Voor het ree wordt gesteld dat deze algemeen voorkomend en wijdverspreid is. Momenteel wordt de populatie reeën in Europa geschat op 15 miljoen stuks. Er bestaan, aldus de IUCN, geen bijzondere bedreigingen die de soort in gevaar kunnen brengen.

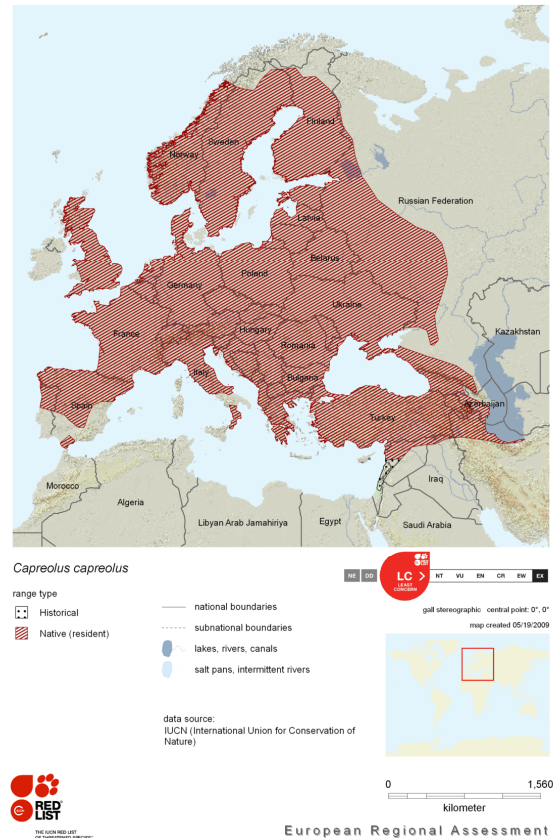
2.2 Nederland

De aantalsontwikkelingen van het ree in Nederland zijn vergelijkbaar met de Europese situatie als hiervoor geschetst. 80 jaar geleden kwam het ree in Nederland alleen nog voor in de bosrijke streken op de hogere zandgronden in het oosten en midden van ons land. Sinds de bescherming door de jachtwet, vanaf circa 1950, heeft de soort zich sterk over het land verspreid. De reeën voelen zich inmiddels ook thuis in het noordelijk zeekleigebied in de provincie Groningen.

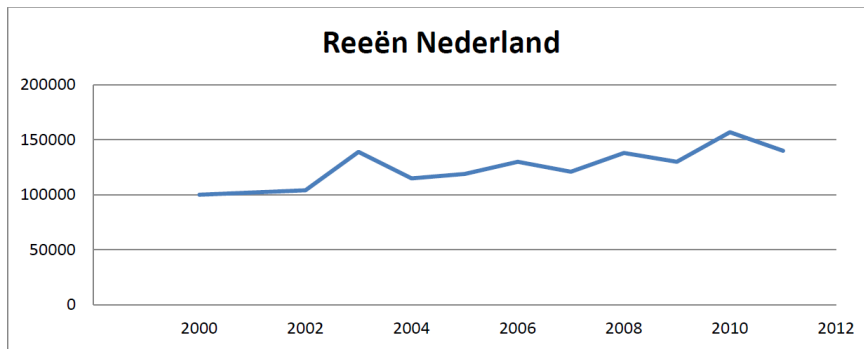
Het ree is in Nederland niet aangemerkt als bedreigd. Wel is het ree een beschermde diersoort, zij het een beschermde diersoort waarvan de stand mag worden beperkt (Staatscourant 2013, nr. 13030897) (zie verder hoofdstuk 3).

Uit de informatie van de website van de Zoogdiervereniging (www.zoogdiervereniging.nl) blijkt dat in de periode 1994-2012 er nog steeds sprake is van een matige groei van het aantal reeën in Nederland. In 1930 werd het aantal reeën in Nederland geschat op 3.000 à 4.000. In 1960 bedroeg dat aantal 15.000 en in 1980 lag dat aantal al tussen de 25.000 en 30.000 (Broekhuizen, 1992). De huidige schattingen liggen inmiddels ruim boven de 100.000 reeën in geheel Nederland.

Deze schattingen worden bevestigd via het Netwerk Ecologische monitoring: (Bron: NEM (ZV, CBS)). Dit netwerk monitort via het 'Meetnet dagactieve zoogdieren' de aantalsontwikkelingen van een zevental soorten, waaronder het ree. Het meetnet is zo opgezet dat zij beschikt over voldoende meetpunten om statistisch betrouwbare landelijke trends en indexen te berekenen. Op basis van de gegevens van dit monitoringsnetwerk wordt het aantal reeën in Nederland geschat op 140.000 (2011), waarbij de trend is bepaald op 'matige toename'.

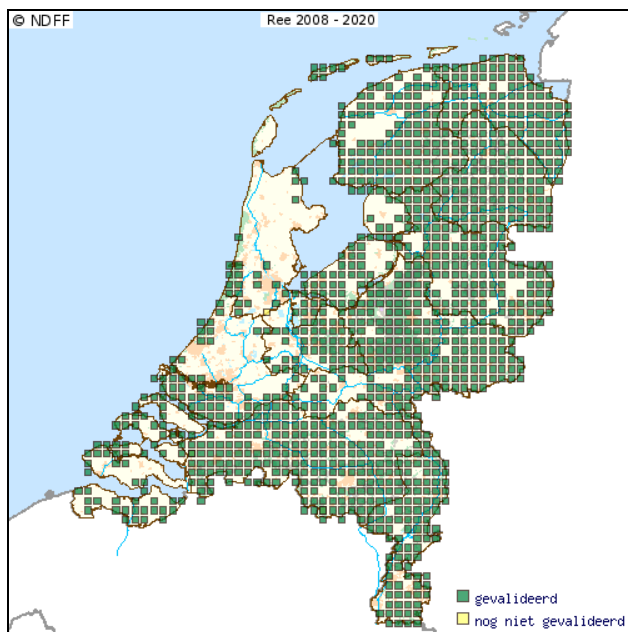

Figuur 1. Verspreidingsgebied ree Europa

Figuur 2. Landelijke indexcijfers ree Bron: NEM (VZZ, CBS)

Verder wordt de verspreiding van het ree in Nederland bijgehouden via de Nationale databank Flora- en fauna (www.natuurloket.nl). In onderstaande afbeelding wordt de huidige verspreiding van het ree in Nederland weergegeven.

Figuur 3. Verspreiding ree binnen Nederland

2.3 Provinciaal

De hiervoor geconstateerde matige groei van de populatie is ook in de provincie Groningen waar te nemen. De voorjaarsstand is sedert 1998 met circa 1.000 reeën toegenomen tot een vijfjaarsgemiddelde van 4.450 stuks (2011 – 2015). Deze gegevens zijn hoofdzakelijk gebaseerd op gestandaardiseerde trendtellingen in het voorjaar en geven slechts de ondergrens van de populatie aan.

Het aantal reeën in Groningen is af te leiden uit de zogenaamde trendtellingen die elk voorjaar plaatsvinden. Het daadwerkelijk tellen van reeën gebeurt in de provincie Groningen middels een vast telprotocol (Landelijk telprotocol reeën VHR, protocol voor het tellen van reeën. Laatste versie: Februari 2014).

Ondanks alle goede bedoelingen en grote inzet moet worden gesteld dat de uitgevoerde tellingen van reeën nooit volledige zekerheid kunnen geven over het exacte aantal reeën dat in een gebied voorkomt. In absolute zin zijn aantallen in populaties reeën niet vast te stellen (Groot Bruinderink, 2013). Er kan niet worden gesproken van een absoluut aantal getelde reeën of een absoluut getal als doelstand.

Oorspronkelijk werd beoogd met de door de telmethode verkregen gegevens de werkelijke totale populatieomvang vast te stellen om op grond hiervan onder andere tot een afschotplan te komen. Omdat uit wetenschappelijk onderzoek gebleken is dat aantallen in populaties reeën in absolute zin niet zijn vast te stellen en een rekenmethode daarvoor onvoldoende kan worden onderbouwd, wordt tegenwoordig alleen het minimaal aantal aanwezige reeën bepaald (vaak aangeduid met de Engelse term: *Minimum Number Alive, MNA*). Door de resultaten jaarlijks met elkaar te vergelijken is het mogelijk om een trend te onderscheiden in de ontwikkeling van de reeënpopulatie (of reeënpopulaties): afname, stabilisering of toename. Bij het bepalen van deze MNA spreken we dan ook niet meer van tellen van reeën, maar van trendtellingen van reeën

HOOFDSTUK 3 WETTELIJKE KADERS

De bescherming van het ree is geregeld in de Flora- en faunawet (hierna te noemen: Ffw). Daarin is het ree aangewezen als beschermde diersoort. De wet maakt wel onderscheid in de mate waarin soorten bescherming genieten. Dit is afhankelijk van de status van de diersoorten (meer of minder bedreigd). Zoals hiervoor al is gebleken, is het ree niet aangemerkt als een bedreigde diersoort, maar wel beschermd op basis van de Ffw. Echter, deze bescherming is in zoverre beperkt dat ingrijpen in de soort mogelijk is in het kader van (populatie)beheer en ter voorkoming van schade aan (economische en ecologische) belangen. Uitgangspunt is dat dit ingrijpen alleen mogelijk is als voldoende zekerheid bestaat dat de soort op zichzelf hierdoor niet 'in haar gunstige staat van instandhouding' wordt bedreigd en dat eerst gekeken is of andere maatregelen het probleem beter kunnen oplossen of voorkomen.

Hieronder volgt een overzicht in de juiste juridische termen zoals een en ander is vastgelegd in de wet zelf en de onder de wet hangende uitvoeringsbesluiten.

3.1 Afwegingskaders beheer en schade ree Artikel 68 Flora- en faunawet

Bij zogenaamde ontheffingen 'op voorhand' op basis van artikel 68 Ffw moet zijn aangetoond dat er in feite doorlopend (jaarlijks) sprake is van dreigende en omvangrijke schade aan wettelijk genoemde belangen.

Ingevolge artikel 68, eerste lid, aanhef en onder c, kunnen Gedeputeerde Staten, *wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat en geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort, ten aanzien van beschermde inheemse diersoorten, het Faunafonds gehoord, van het bepaalde bij of krachtens onder andere artikel 9 van de wet <..> ontheffing verlenen:*

- a. in het belang van de volksgezondheid en openbare veiligheid;
- b. in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- c. ter *voorkoming* van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij en wateren;
- d. ter *voorkoming* van schade aan flora en fauna of
- e. met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, belangen.

3.2 Besluit beheer en schadebestrijding

Ter uitvoering van onder meer artikel 68, eerste lid, onder e van de Ffw is het Besluit beheer en schadebestrijding dieren vastgesteld. De wetgever heeft het van belang geacht om meerdere belangen te kunnen toevoegen via uitvoeringsregelgeving om de praktijk zo nodig op maat te kunnen bedienen, zonder dat de wet in formele zin moet worden aangepast. 'Andere belangen' worden aangewezen in het Besluit beheer en schadebestrijding dieren.¹⁾

Zo is in 2004 het belang 'populatiebeheer' toegevoegd als belang op grond waarvan een ontheffing kan worden verleend. Uit de wetsgeschiedenis blijkt dat ook de verkeersveiligheid onderdeel uitmaakte van de discussie die uiteindelijk tot artikel 4 onder e van het Besluit beheer en schadebestrijding heeft geleid. In reactie op de motie Geluk e.a. (die verzocht om de praktijk van populatiebeheer zoals mogelijk onder artikel 27 van de Jachtwet voort te zetten door het benoemen van populatiebeheer als apart belang) antwoordde de Minister aanvankelijk: "Populatiebeheer gebeurt om een reden, bijvoorbeeld omdat de populatie te groot wordt voor het draagvlak van het leefgebied of omdat de populatie zo groot is dat dieren uitbreken en de weg oversteken. Die redenen zijn als belang opgenomen in de wet, op basis waarvan ontheffing verleend kan worden: schade aan flora en fauna en de verkeersveiligheid. Populatiebeheer als reden op zich hoeft dus niet apart opgenomen te worden. Daarom is deze motie naar mijn mening overbodig." (Handelingen II 2002/03, vergaderingnummer 16, p. 894).

De Kamer toonde zich niet overtuigd. Daarom werd invulling gegeven aan een door de Kamer aanvaardde motie (Kamerstukken II 2002/03, 28 600 XIV, nr. 21). In deze motie werd aangegeven, dat het wenselijk werd geacht 'populatiebeheer' als belang aan te wijzen op grond van artikel 68, eerste lid, onderdeel e, van de wet, omdat in de

---

¹⁾ Laatstelijk gewijzigd Stb 2011, 220.

praktijk onduidelijkheid zou bestaan of artikel 68 van de wet Gedeputeerde Staten al dan niet de mogelijkheid bood om op grond van dit belang ontheffing te verlenen.

In artikel 4 van het Besluit beheer en schadebestrijding dieren zijn (voor zover van belang voor het ree) als aanvullende belangen opgenomen: (...)

C -voorkomen en bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren, behorende tot de soorten edelhert, ree, damhert of wild zwijn;
(...)

E- het reguleren van de populatieomvang van dieren, behorende tot de diersoorten edelhert, ree, damhert of wild zwijn met dien verstande dat vanwege dit belang slechts ontheffing kan worden verleend indien de aanleiding is gelegen in de schadehistorie ter plaatse en van het omringende gebied of de maximale populatieomvang in relatie tot de draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden.
(...)

Hieruit volgt dat ontheffing kan worden verleend in het belang van populatiebeheer vanwege de schadehistorie ter plaatse, waarbij het beheer van de populatie dient om de schade aan bijvoorbeeld de verkeersveiligheid te voorkomen of te beperken.

In het Besluit beheer en schadebestrijding dieren wordt met betrekking tot het beheer van reeën nog een extra wettelijke eis neergelegd (artikel 7, lid 11). Reeën mogen slechts worden gedood:

a. *op gronden waarvoor een faunabeheerplan geldt voor ten minste 5.000 hectare;*
(...)

Hieruit volgt dat een ontheffing voor afschot alleen mogelijk is, indien hieraan een faunabeheerplan ten grondslag ligt (minimaal 5.000 ha).

3.3 Besluit Faunabeheer

Uit het voorgaande volgt dat aan een besluit tot ontheffingverlening voor reeënbeheer in ieder geval een faunabeheerplan ten grondslag moet liggen. Een dergelijk beheerplan moet op grond van de wet worden goedgekeurd door het College van Gedeputeerde Staten (artikel 30 Ffw).

De inhoudelijke uitwerking van dit Faunabeheerplan is vooral gebaseerd op de artikelen 8 t/m 11 van het Besluit faunabeheer.

Artikel 10 van dit besluit stelt dat het faunabeheerplan tenminste de volgende gegevens bevat:

- a. De omvang van het werkgebied van de Faunabeheereenheid;
- b. Een kaart waarop de begrenzing van het werkgebied van de Faunabeheereenheid is aangegeven;
- c. Kwantitatieve gegevens over de populatie van de diersoorten ten aanzien waarvan een duurzaam beheer noodzakelijk wordt geacht, met inbegrip van gegevens over de aanwezigheid van de populaties in het betrokken gebied gedurende het jaar;
- d. Een onderbouwing van de noodzaak van een duurzaam beheer van de in onderdeel c bedoelde diersoorten, waaronder een onderbouwde verwachting van de belangen als bedoeld in artikel 68, eerste lid van de wet, die zouden worden geschaad, indien niet tot beheer zou worden overgegaan;
- e. Een beschrijving van de mate waarin de in onderdeel d bedoelde belangen, in de vijf jaren voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het faunabeheerplan, zijn geschaad;
- f. De gewenste stand van de in onderdeel c bedoelde diersoorten;
- g. Per diersoort een beschrijving van de aard, omvang en noodzaak van de handelingen die zullen worden verricht om de gewenste stand, bedoeld in onderdeel f, te bereiken;
- h. Per diersoort en gewas een beschrijving van de handelingen die in de periode, bedoeld in onderdeel e, zijn verricht om het schaden van de in onderdeel d bedoelde belangen te voorkomen, alsmede, voor zover daarover redelijkerwijs kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn, een beschrijving van de effectiviteit van die handelingen;

- i. Voor zover het plan betrekking heeft op het beheer van edelherten, damherten, reeën of wilde zwijnen, een beschrijving van het voedselaanbod, de relatie tussen dit voedselaanbod en de grootte van de populatie van de betrokken dieren, alsmede de mogelijkheden van uitwisseling met aangrenzende terreinen;
- j. Een beschrijving van de plaatsen in het werkgebied van de Faunabeheereenheid waar en de perioden in het jaar waarin de in onderdeel g bedoelde handelingen zullen plaatsvinden;
- k. De mogelijkheid en de voorwaarden om gebruik te maken van een aan de Faunabeheereenheid verleende ontheffing op gronden van jachthouders die niet bij de Faunabeheereenheid zijn aangesloten, mits die gronden binnen het werkgebied van de Faunabeheereenheid vallen en voor zover die gronden plaatsen als bedoeld in onderdeel j omvatten waar planmatig beheer noodzakelijk is;
- l. Voor zover daarover kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn, een onderbouwde inschatting van de verwachte effectiviteit van de in onderdeel g bedoelde handelingen;
- m. Een beschrijving van de wijze waarop de effectiviteit van de voorgenomen handelingen zal worden bepaald.

Voor reeënbeheer is een aantal van deze criteria uit artikel 10 van het besluit Faunabeheer in het bijzonder relevant:

Onder c:

In het plan moeten kwantitatieve gegevens over de populatie en populatieontwikkeling van het ree worden opgenomen. Hierbij moet aandacht zijn voor de aanwezigheid van het ree 'gedurende het jaar' binnen het gebied waarvoor de betrokken FBE het plan opstelt.

Onder d:

Ook dit criterium 'onderbouwing van de noodzaak van een duurzaam beheer' geldt voor het ree. De onderbouwing wordt in dit plan gegeven. Hierbij dient een beoordeling te worden gegeven van de verwachting in hoeverre wettelijke belangen zullen worden geschaad, indien niet tot beheer wordt overgegaan.

Onder e:

Voor zover het gaat om belangrijke schade aan gewassen, landbouw en visserij kan worden gekeken naar door het Faunafonds verzamelde schadegegevens. Voor overige belangen zal ook een overzicht van gegevens moeten worden gepresenteerd, bijvoorbeeld bestaande uit aanrijdingsgegevens of valwildregistraties.

Onder f en g:

De gewenste stand is van belang bij populatiebeheer voor reeën. De aard, omvang en noodzaak van de handelingen, die zullen worden verricht om de gewenste stand van reeën te bereiken, zullen moeten worden beschreven in het beheerplan.

Onder h:

Steeds dient te worden gerapporteerd over het daadwerkelijke gebruik van de ontheffingen die door de provincie worden afgegeven voor beheer aan de FBE. Het gaat hierbij om gegevensoverzichten waarbij wordt benoemd om welk gewas het gaat, welke preventieve maatregelen werden getroffen, het aantal acties en het aantal geschoten dieren per actie.

Onder i:

Dit punt is van belang voor reeënbeheer. Een beschrijving van het voedselaanbod, de relatie tussen dit voedselaanbod en de grootte van de populatie van de betrokken dieren, alsmede de mogelijkheden van uitwisseling met aangrenzende terreinen.

Onder j:

Ontheffing voor afschot van reeën wordt verleend aan de FBE op grond van het Faunabeheerplan. Indien wordt gekozen voor een focus op afschot ter voorkoming van gevaar voor de openbare veiligheid, dan zal ook op grond van dit belang een verband gelegd moeten worden tussen de verkeersveiligheid in de directe omgeving en de aanwezigheid van het ree in dat veld en/of het afschot moet noodzakelijk zijn in het belang van duurzaam populatiebeheer gebaseerd op de schadehistorie ter plaatse en van het omringende gebied.

Onder l en m:

De wet vraagt een onderbouwde inschatting van de verwachte effectiviteit van de in het plan opgenomen beheerhandelingen.

HOOFDSTUK 4 BELEID

Het ree is een beschermde inheemse diersoort, waarvoor geen landelijke of provinciale vrijstelling geldt.

4.1 Provinciaal beleid

Op 30 juni 2009 is door Gedeputeerde Staten van Groningen de Beleidsnotitie 'Flora- en faunawet 2009' vastgesteld. Hierin is met betrekking tot grote hoefdieren aangegeven dat alleen voor reeën aanleiding wordt gezien om een ontheffingsregeling te treffen. Dit vanwege de plaatselijk optredende landbouwschade.

Op andere belangen dan landbouwschade (namelijk verkeersveiligheid) wordt aanleiding gezien om een regeling voor populatiebeheer te treffen. Door een duurzaam populatiebeheer te voeren, zal hiermee ook de dreiging van landbouwschade worden teruggedrongen. Op 7 december 2009 heeft de provincie Groningen ontheffing verleend voor afschot van reeën met als doel een vitale populatie te behouden, het valwild en de gewassenschade te beperken en zieke en gebrekkige reeën uit hun lijden te verlossen.

Ter uitvoering van het beleid en in vervolg op de ontheffing van 7 december 2009, is op 20 februari 2015 door Gedeputeerde Staten van Groningen een tijdelijke ontheffing verleend op grond van artikel 68 Ffw tot aan 1 april 2016. Gedeputeerde Staten hebben gekozen voor het verlenen van een tijdelijke ontheffing, omdat zij nog onvoldoende onderbouwing aanwezig achten in het goedgekeurde Faunabeheerplan 2014-2019 voor een ontheffing voor de duur van vijf jaar.

In de motivering van de ontheffing van 20 februari 2015 is door Gedeputeerde Staten nadrukkelijk uitvoering gegeven aan haar beleid door te bepalen dat het streven van de provincie er op gericht is de verkeersveiligheid met betrekking tot het aantal aanrijdingen met reeën te verbeteren. Hiervoor zal het aantal aanrijdingen met reeën niet mogen toenemen, maar zelfs afnemen. Om dit te bereiken dient voorkomen te worden dat de reeënpopulatie groeit. Hiertoe hebben Gedeputeerde Staten in de ontheffing voor 2015 een voor 2015 geldende doelstand vastgesteld op het gemiddelde van de trendmatig vastgestelde stand van de voorgaande 5 jaren (2010 – 2014), namelijk 4.457 stuks.

Dit Faunabeheerplan beoogt dan ook om gevolg te geven aan het door Gedeputeerde Staten van Groningen geformuleerde beleid.

Stabilisatie van de populatieomvang is niet meer gebaseerd op het uitgangspunt dat een maximale populatieomvang in relatie tot de draagkracht van het gebied moet worden bepaald, maar op het verband dat moet worden aangenomen tussen een bepaalde populatieomvang en het ontstaan van schade (waaronder aanrijdingen met reeën).

Omdat mag worden aangenomen dat onder gelijkblijvende omstandigheden een groeiende reeënpopulatie zou leiden tot een toename van verkeersonveiligheid en landbouwschade, dient enerzijds te worden voorkomen dat het aantal reeën toeneemt. De schade in de zin van verkeersonveiligheid en landbouwschade kan anderzijds echter ook worden beperkt door preventieve maatregelen te nemen. Het netto effect van reeën op de verkeersveiligheid en de landbouw is gebaseerd op de wisselwerking tussen beide factoren.

De toename van het aantal reeën wordt bepaald door de populatieomvang plus de aanwas en de immigratie, minus het valwild en het afschot en de emigratie. Als beleidsuitgangspunt kan worden genomen dat een netto toename van het aantal reeën dient te worden voorkomen, tenzij het effect van preventieve maatregelen zodanig is dat het nadelig effect daarvan wordt voorkomen.

Omdat de factoren valwild, immigratie en emigratie in de praktijk onvoldoende eenduidig zijn vast te stellen, en een populatie reeën door deze factoren van nature jaarlijks in omvang varieert, wordt het beleid gebaseerd op de trendmatige voorjaarsstellingen die volgens een vast protocol worden verricht. Voor een betrouwbaar beeld van de populatiedynamiek wordt hier steeds uitgegaan van het lopende 5-jaarlijkse gemiddelde over de gemeten aantallen. Jaarlijks kan op basis van deze 5-jaarlijkse gemiddelden het noodzakelijk afschot worden bepaald. Op

deze wijze kan een stijgende trend in het aantal reeën worden gecompenseerd met een stijgend afschot, en een dalende trend met een dalend afschot. Indien verder zou blijken dat door preventieve maatregelen de schade die door reeën wordt aangebracht blijvend afneemt, dan kan het toegekende afschot nog verder naar beneden worden bijgesteld. Op deze wijze wordt recht gedaan aan het uitgangspunt dat afschot van reeën uitsluitend plaats vindt indien er geen andere maatregelen ter beschikking staan.

Uit het beleid van Gedeputeerde Staten van Groningen volgt dat het van groot belang is dat het verleende afschot ook daadwerkelijk wordt gehaald.

HOOFDSTUK 5 BEHEER

In dit hoofdstuk wordt het gevoerde beheer in de afgelopen planperiode(n) beschreven en geëvalueerd en wordt per wettelijk belang (zie hoofdstuk 3) een beoordeling gegeven op grond van de huidige (wetenschappelijke) kennis, het gevoerde beheer en de effectiviteit daarvan. Op grond daarvan wordt bepaald of, en zo ja, op welke wijze voor de komende planperiode beheer noodzakelijk wordt geacht en op grond waarvan een ontheffing ex artikel 68 Ffw wordt aangevraagd.

Uit de schaderegistraties over de afgelopen vijf jaren volgt dat er geen door reeën veroorzaakte schade bekend is aan de wettelijke belangen 'bosbouw' of aan de 'flora en fauna'. In dit hoofdstuk zal dan ook enkel een analyse worden uitgevoerd op het gevoerde beheer in relatie tot 'schade aan land- en tuinbouw' en 'openbare veiligheid (verkeersveiligheid)', alsmede het wettelijke belang 'duurzaam populatiebeheer'.

5.1 Beheer afgelopen beheerperiode Groningen

Op basis van het Universeel reeënbeheerplan heeft de provincie Groningen op 7 december 2009 ontheffing verleend voor afschot van reeën in het belang van de openbare veiligheid, ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, in het belang van het reguleren van de populatieomvang en ter voorkoming en bestrijding van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren.

In navolging op de ontheffing van 7 december 2009 hebben Gedeputeerde Staten van Groningen op 20 februari 2015 een tijdelijke ontheffing verleend voor afschot van reeën in het belang van populatiebeheer, met het oog op het dienen van de verkeersveiligheid, alsmede in het belang van het voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren en bij calamiteiten en ter voorkoming en bestrijding van schade aan kwetsbare gewassen.

Onder afgelopen beheerperiode wordt in dit plan verstaan; de periode tussen 1 januari 2011 en 1 november 2015. In de afgelopen beheerperiode is in de gehele provincie Groningen gebruik gemaakt van de verleende ontheffing. Sinds 2013 zijn alle gegevens over reeën ingevoerd in het FRS. De doelstand is in 2008 bepaald op 4.156 stuks en door middel van het besluit van Gedeputeerde Staten van 20 februari 2015 voor het jaar 2015 vastgesteld op 4.457 stuks. Het gerealiseerde afschot over de afgelopen 5 jaren ligt met gemiddeld 875 stuks op circa 78% van het toegekende afschot.

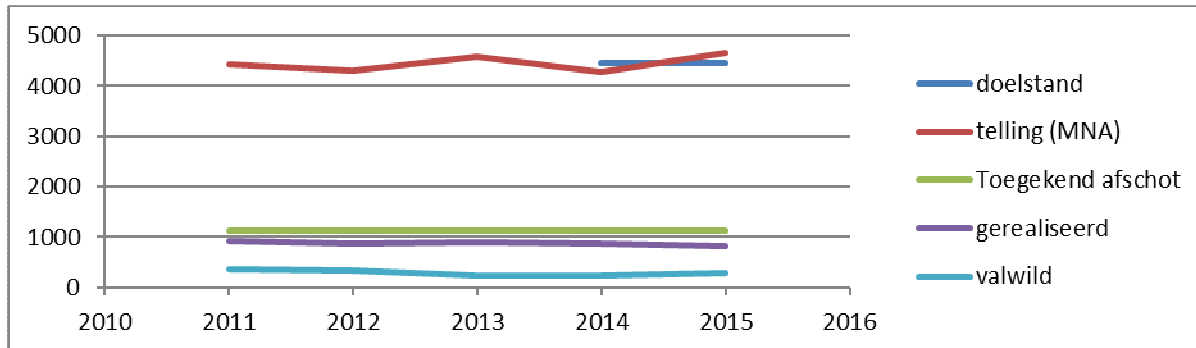
Het merendeel van het afschot is uitgevoerd vanwege populatiebeheer. In circa 10% van de gevallen is verkeersveiligheid expliciet vermeld en schade in gewassen bij circa 1% van het afschot. In 1-2% van de gevallen zijn zieke en zwakke dieren uit hun lijden verlost. De WBE's hebben de gewichten geregistreerd van geschoten reeën. Aan alle 17 WBE's zijn machtigingen voor afschot verstrekt om reeënbeheer toe te passen. De reeënmerken zijn verstrekt namens de FBE door de Vereniging Het Reewild. Aan de provinciale Handhaving is een overzicht verstrekt welke genummerde reeënmerken aan welke WBE zijn verstrekt. Op basis van de verleende ontheffingen zijn in de afgelopen 5-jaarlijkse beheerperiode (2011 t/m oktober 2015) achtereenvolgens 909, 874, 902, 879 en 809 reeën geschoten (gemiddeld 875).

Tabel 1. Overzicht van de diverse aspecten in de afgelopen beheerperiode (2011 t/m oktober 2015).

Groningen	Telling	Toegekend afschot	Gerealiseerd afschot	Valwild totaal	Alleen aanrijdingen	Totaal afschot en valwild	Aandeel valwild totaal
2011	4.424	1.114	909	350		1.259	8%
2012	4.312	1.131	874	342	313	1.216	8%
2013	4.582	1.136	902	241	241	1.143	5%
2014	4.283	1.124	879	239	249	1.118	6%
2015	4.649	1.118	809	273*	212*	1.082*	6%*
Gemiddeld	4.450	1.125	875	289	254	1.164	7%

*tot 1 november 2015

Figuur 4 geeft de verhouding weer tussen de (getelde) minimum reeënpopulatie binnen Groningen, de vastgestelde doelstand voor wat betreft 2015, de omvang van het toegekende en gerealiseerde afschot in de periode 2011 t/m 2015 en het valwild.

Figuur 4. Verhouding getelde reeënpopulatie en (toegekend en gerealiseerd) afschot en valwild in Groningen

Uitgangspunt bij het toekennen van de omvang van het afschot is de aanwasberekening. Hieruit volgt dat, om een populatie stabiel te houden, jaarlijks circa een derde van de populatie (op grond van de getelde aantallen in het voorjaar) moet worden weggenomen. Dit gebeurt door valwild en afschot. De jaarlijkse hoeveelheid (geregistreerd) valwild bedraagt in de afgelopen 5-jaarlijkse beheerperiode gemiddeld 289 stuks en bedraagt circa 6% van de voorjaarsstand. Jaarlijks zijn daarnaast gemiddeld 875 dieren afgeschoten (gemiddelde over de periode 2011 t/m 2015). Dit afschot ligt in de orde van grootte van 20% van de gemiddelde voorjaarsstand 2011 t/m 2015).

Over de gehele planperiode 2011-2015 blijft de omvang van het aantal geregistreerde verkeersslachtoffers procentueel schommelen tussen de 5 en 8% (gemiddeld 7%) ten opzichte van de trendtellingen in het voorjaar.

5.2 Schade aan land- en tuinbouw

Schade aan land- en tuinbouw kenmerkt zich doordat reeën, mede als gevolg van hun specifieke voedselkeuze land- en tuinbouwgewassen aanvreten. Uit informatie bij het Faunafonds blijkt dat er landelijk per jaar grote verschillen zijn in de uitgekeerde tegemoetkomingen voor schade met betrekking tot reeën, variërend van € 1.000,- tot ruim € 35.000,-.

Niet dat reeën direct grote hoeveelheden van de gewassen tot zich nemen zoals bijvoorbeeld echte grazers doen, maar door hun voedselkeuze met een hapje hier en een hapje daar vooral jonge gewassen aanvreten waardoor deze gewassen niet of onvoldoende tot ontwikkeling komen. Ook het zogenaamde schillen van (jonge) fruitbomen kan ertoe leiden dat deze bomen niet voldoende tot ontwikkeling komen, minder vrucht dragen of zelfs afsterven. Dit alles kan weer leiden tot een afname van de economische opbrengst voor de betreffende land- of tuinbouwer.

Het al dan niet optreden van schade aan land- en tuinbouw is zeer afhankelijk van een combinatie van factoren. Primair gaat het uiteraard om het aantal reeën dat zich daadwerkelijk in een gebied bevindt. Een lage reedichtheid in een gebied met hoge voedselproductie zal niet of nauwelijks leiden tot aanmerkelijke schade aan gewassen. In de winter en het voorjaar kan men - zeker bij hoge reedichtheid - grotere hoeveelheden reeën verwachten op gronden die voedselrijk zijn. Schade aan graan- en tuinbouwgewassen is bijvoorbeeld seizoensgebonden.

Klomberg (SBB/Klomberg, 2012) verwacht daarnaast dat in de toekomst schade aan de kapitaalintensieve agrarische gebieden (fruitteelt, boomkwekerijen, bloembolbedrijven en andere teelt of kwekerijbedrijven) zal toenemen vanwege de toename in de intensiviteit van deze bedrijfstakken en de uitbreiding van de gebieden waar deze teelten worden toegepast. Verwacht wordt dan ook dat in deze gebieden gekozen zal moeten worden voor populatiebeheer.

Schadehistorie

Uit de gegevens van het Faunafonds blijkt dat reeën in de periode 2010-2015 binnen de provincie Groningen incidenteel gewasschade in de provincie Groningen hebben veroorzaakt. In de afgelopen beheerperiode (2010-2015) is slechts incidenteel (2015) vraatschade door reeën geregistreerd en getaxeerd. De geregistreeerde landbouwschade is beperkt tot koolzaad. In totaal gaat het hier om een maximaal getaxeerd schadebedrag door de diersoort ree van € 242,-.

Tabel 2. Overzicht van de getaxeerde schade in de periode 2010 tot en met oktober 2015 (Bron: Faunafonds)

Faunaschade door ree in Groningen vanaf 2010 tot en met oktober 2015					
provincie	jaar	datum melding	diersoort	gewas	getaxeerd bedrag
Groningen	2010	geen	ree		€ -
Groningen	2011	geen	ree		€ -
Groningen	2012	geen	ree		€ -
Groningen	2013	geen	ree		€ -
Groningen	2014	geen	ree		€ -
Groningen	2015	17-03-15	ree	koolzaad	€ 242

Genomen handelingen om schade te voorkomen en effectiviteit

Voor bepaalde gewassen is het mogelijk en ook noodzakelijk om reeërende maatregelen te nemen. Die maatregelen worden ook voorgeschreven in de Handreiking Faunaschade (Oord, 2009). Voor de te treffen maatregelen om schade door reeën aan de land- en tuinbouw te voorkomen wordt verwezen naar de Handreiking Faunaschade (Oord, 2009).

Te verwachten schade

Het handhaven van de voor 2016 berekende doelstand van reeën (4.450 stuks) leidt ertoe dat in de komende planperiode geen onaanvaardbare schade aan de land- en tuinbouw wordt verwacht.

Noodzaak aanvraag ontheffing 2016-2019

Ter voorkoming van schade aan land- en tuinbouw is het noodzakelijk om het gevoerde reeënbeheer, zoals dat reeds over een periode van meer dan 10 jaar plaatsvindt, te continueren.

Indien er geen continuering van het beheer kan plaatsvinden, al dan niet tijdelijk, bestaat er wel een risico dat er meer schade aan land- en tuinbouw zal gaan optreden. Dit leidt niet alleen tot toename van economische schade bij de grondeigenaar of grondgebruiker, maar zal ook leiden tot een zwaardere maatschappelijke last als gevolg van schade-uitkeringen.

5.3 VERKEERSVEILIGHEID

Volksgezondheid en openbare veiligheid (verkeersveiligheid) Provincie Groningen

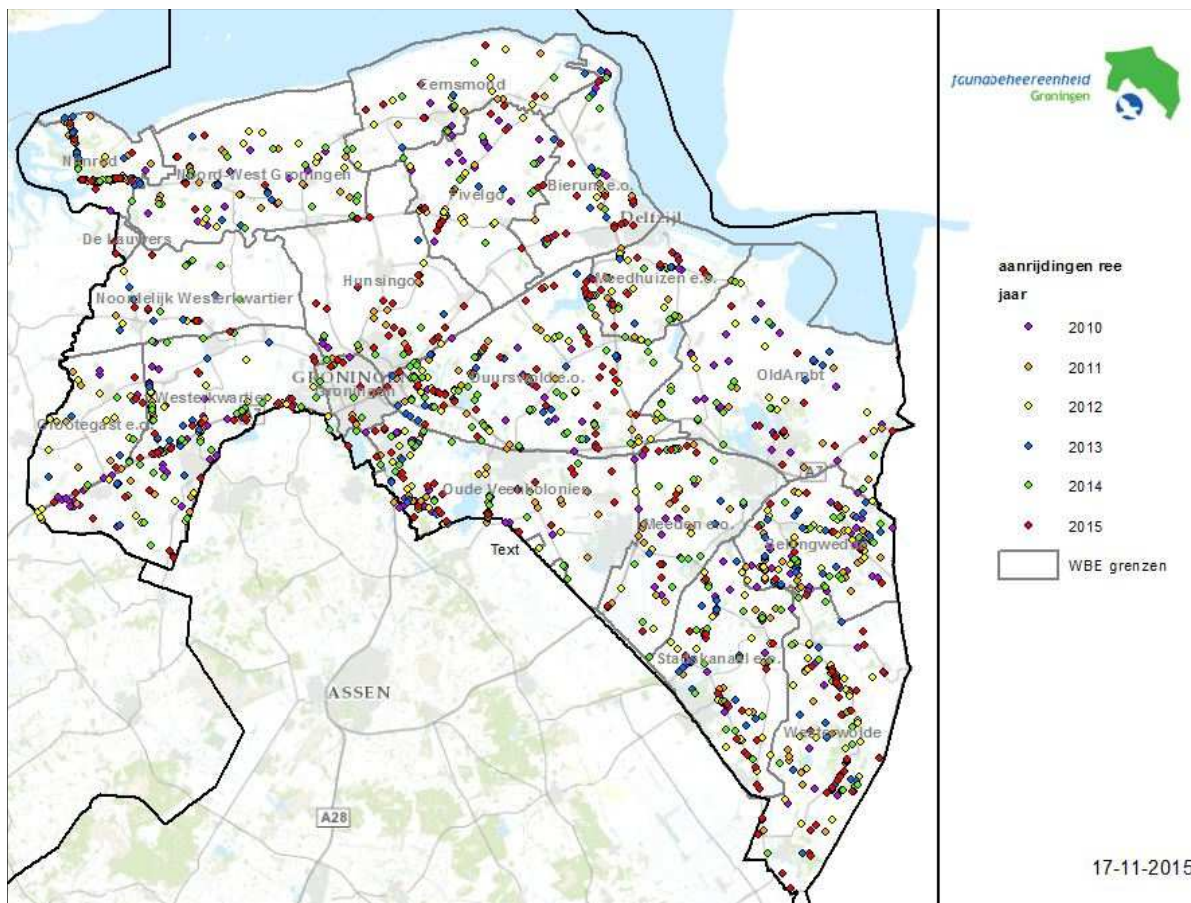
Reeën steken regelmatig wegen over. Dit leidt tot aanrijdingen, economische schade aan voertuigen en gevaar voor de verkeersveiligheid. Een nog groter belang is dat door aanrijdingen mensen gewond kunnen raken of nog erger. Er is Gedeputeerde Staten van Groningen veel aan gelegen om de verkeersveiligheid in het algemeen en de veiligheid van de weggebruikers in het bijzonder te beschermen en te bevorderen. Door het provinciale bestuur wordt het garanderen van de verkeersveiligheid gezien als een groot openbaar belang waarvoor de belangen van het dier in bepaalde gevallen moet wijken. Het belang in dit geval is dat de verkeersdeelnemers worden beschermd (voorkomen materiële en immateriële schade en zorg voor verkeersveiligheid). Daar het ree geen bedreigde diersoort is, en de gunstige staat van instandhouding op geen enkele wijze in het geding is, is het belang voor de bescherming van het ree in dit geval ondergeschikt en prevaleert de verkeersveiligheid.

Schadehistorie

Het aantal aanrijdingen tussen reeën en verkeer in de provincie Groningen is in de afgelopen beheerperiode geregistreerd per WBE-werkgebied. Ook hier geldt dat lang niet alle aanrijdingen zijn geregistreerd, daar hiervan niet altijd melding wordt gedaan. Vanaf 2012 is in de registratie onderscheid gemaakt tussen zogenaamd valwild als gevolg van aanrijdingen en valwild als gevolg van andere oorzaken zoals verdrinking en maaislachtoffers.

In totaal worden binnen de provincie Groningen jaarlijks gemiddeld 289 reeën geregistreerd als slachtoffer (dodelijk) als gevolg van aanrijdingen, verdrinking, maaierwerkzaamheden, ziekten of anderszins, gerekend over de laatste 5 jaren. Voor geregistreerde dodelijke slachtoffers als gevolg van aanrijdingen met verkeer gaat het binnen de provincie Groningen jaarlijks om gemiddeld 254 dieren (zie ook tabel 1 op pagina 15). Ook hier is sprake van een ondergrens en ligt het aantal aanrijdingen naar verwachting veel hoger, omdat niet alle aanrijdingen worden gemeld. Met zekerheid mag worden gesteld dat hier sprake is van een onderschatting en dat het aantal aanrijdingen naar verwachting veel hoger ligt door het niet altijd melden van de aanrijdingen.

Figuur 5 geeft een beeld van de locaties van geregistreerde aanrijdingen met reeën in de periode 2010 tot en met 31 oktober 2015.

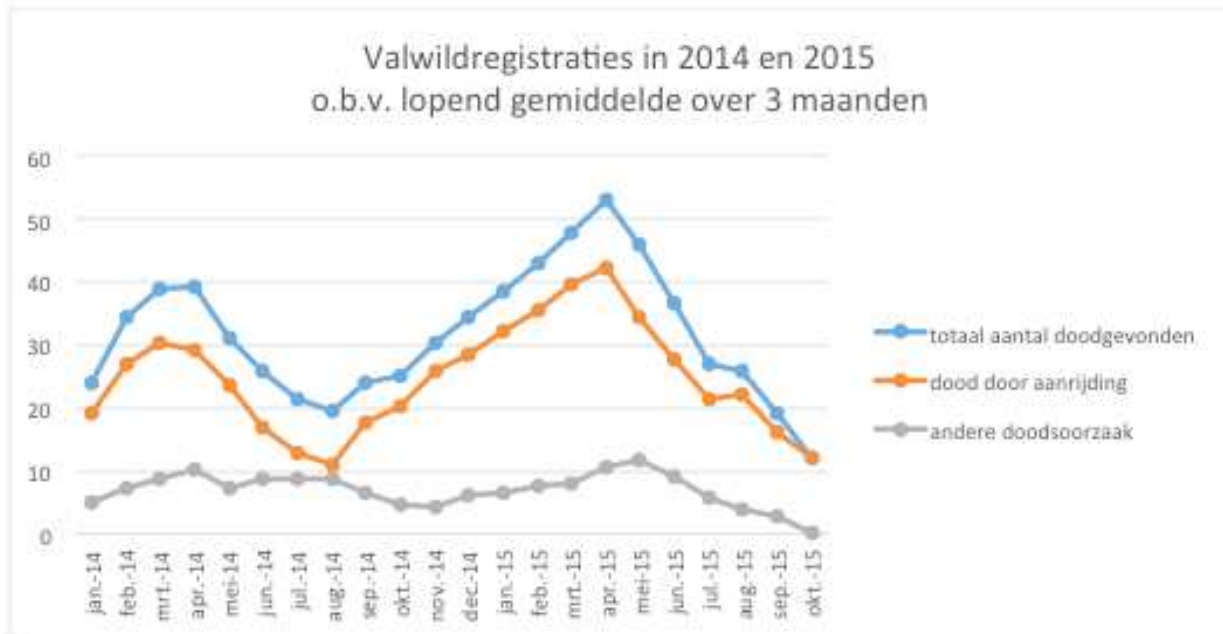
Figuur 5. Kaart met geregistreerde aanrijdingen met reeën in de periode 2010 tot en met oktober 2015 (Bron: FBE Groningen).

Indien uitgegaan wordt van gemiddeld 254 geregistreerde aangereden dieren per jaar en een gemiddeld schadebedrag per aanrijding van € 2.500,-, dan liggen de totale kosten jaarlijks provinciaal minimaal rond 0,6 miljoen euro.

Analyse

Ooms (2010) geeft in zijn rapport inzake preventieve maatregelen voor wildongevallen een overzicht van de – als gevolg van de typische leefwijze van het ree - tijdstippen en locaties waar de meeste aanrijdingen met reeën

plaatsvinden. Dit is gebaseerd op meerdere onderzoeken en rapportages (zie onder andere literatuuropgave). De meeste aanrijdingen met reeën vinden in Nederland plaats in de maanden april, mei, juli, oktober en december. De meeste reeën worden aangereden in het voorjaar, wanneer de onrust in de populatie toeneemt en de jonge bokken worden verjaagd. In de provincie Groningen zijn in de afgelopen 2 jaren de meeste aanrijdingen gerapporteerd in de maanden januari t/m mei, zie figuur 6.

Figuur 6. Geregistreerd valwild-aantallen reeën 2014 – 31 oktober 2015 in de provincie Groningen (Bron FRS, FBE Groningen).

Figuur 6a. Aandeel aanrijdingen met reeën op totaal geregistreerd valwild-aantallen reeën 2014 – 31 oktober 2015 in de provincie Groningen (Bron FRS, FBE Groningen).

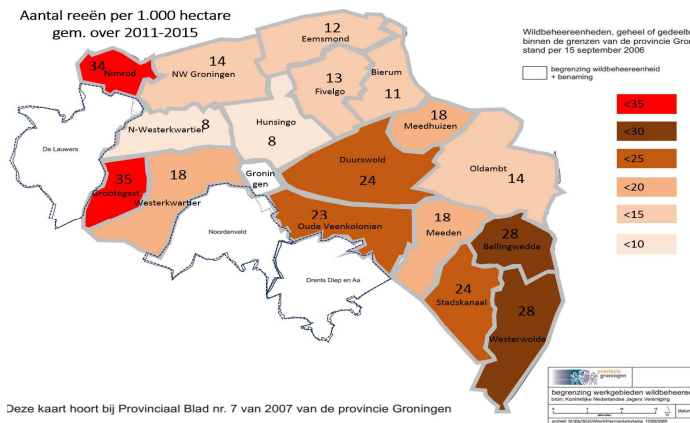
Wanneer de wildongevallen per etmaal worden bekeken, dan valt op dat reeën tamelijk gelijkmatig over het etmaal worden gevonden, met een kleine piek tussen 06.00 en 09.00 uur en tussen 17.00 en 01.00 uur. In deze tijdvakken zijn zowel de ochtend- als avondspits gelegen. De meeste reeën worden gevonden als het drukst op de weg is. Een duidelijk luwe vindperiode op de dag is gelegen tussen 10.00 uur en 15.00 uur. Conclusies over de werkelijke tijdstippen van aanrijdingen met reeën kunnen echter tot op heden nog niet worden getrokken.

Uit alle onderzoeken die zijn beoordeeld, volgt dat er een wetmatigheid is tussen de 'dichtheid' van het aantal reeën versus het aantal aanrijdingen. Dit wordt door alle deskundigen bevestigd. Er is geen lineair verband. Maar dat is ook vrijwel onmogelijk omdat er veel andere (met name omgevings-) factoren van invloed kunnen zijn op de getallen. Maar dat er een wetmatigheid is, is zeker. Hoe hoger de aantallen dieren, hoe groter de kans op aanrijdingen wordt.

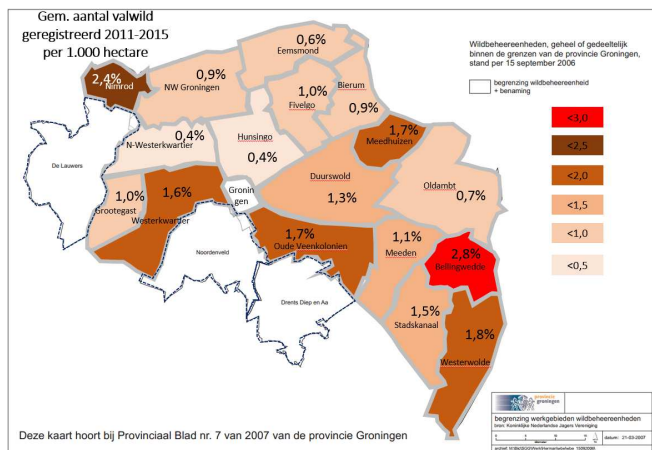
Putman komt in zijn meest recente publicatie (Putman, 2014) tot een concreet advies. Hij zegt dat het inmiddels voldoende duidelijk is dat de frequentie van aanrijdingen niet simpel een gevolg is van dichtheden, maar dat dit *daarnaast* samenhangt met de dichtheid van het wegennet zelf, het verkeersvolume op die wegen en de snelheid van het verkeer, tezamen met een aantal andere -natuurlijke- factoren in een gebied. Hij verwijst daarvoor naar een verzameling studies die hieraan ten grondslag liggen (zie literatuuropgave Putman, 2014, H1).

Voor de situatie in Groningen is ook een verband waar te nemen tussen het aantal aanrijdingen en de dichtheden van reeën (aantal aanrijdingen c.q. dieren per 1.000 ha). Figuur 7 geeft per WBE-gebied de dichtheden aan op basis van de getelde aantallen reeën in de periode 2011-2015. Worden deze dichtheden gelegd naast de aantallen gemelde of geregistreerde aanrijdingen met reeën in figuur 8, dan valt op dat in de gebieden met de hogere reeëndichtheden ook een hogere frequentie van verkeersongevallen door reeën wordt gemeld. Niet overal is dit patroon volledig.

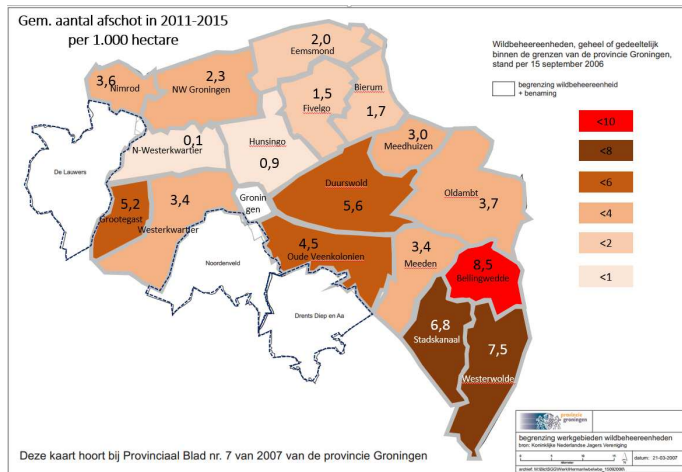
Aanrijdingen met reeën zijn een bedreiging voor de verkeersveiligheid. Het aantal aanrijdingen vertoont de laatste tien jaar landelijk een stijgende lijn. De valwildregistratie binnen de provincie Groningen is van onvoldoende kwaliteit om er conclusies aan te verbinden. Nader onderzoek naar valwild is dan ook gewenst.

Figuur 7. Aantal reeën geteld per 1.000 hectare (2011-2015)

Figuur 8. Aantal valwild geregistreerd per 1.000 hectare (2011-2015)

Figuur 9. Aantal geschoten reeën per 1.000 hectare (2011-2015)

Uit de vergelijking tussen de 'dichtheden' van reeën per 1.000 hectare (figuur 7) en het aantal geschoten reeën per 1.000 hectare (figuur 9) blijkt dat de verspreiding van het afschot een sterke overeenkomst vertoont met de verspreiding van het aantal reeën en de verspreiding het geregistreerde valwild. Het afschot vindt dan ook reeds plaats in lijn met de omvang van de reeënpopulatie in een gebied en de verkeersonveiligheid ter plaatse.

Beschrijving schade

Een aanrijding tussen een auto en een ree is veelal voor het ree zelf fataal of zal in elk geval leiden tot ernstige verwonding van het dier. Tevens zal door de aanrijding de betreffende auto ernstige schade oplopen en kan er immateriële schade ontstaan bij de inzittende(n) van het voertuig. Hoewel een ree een relatief klein dier is, is de samenhang tussen het gewicht en omvang van het dier en de snelheid waarmee een auto rijdt voldoende om aanzienlijke schade aan een auto te veroorzaken.

Landelijk worden inmiddels 10.000 aanrijdingen met reeën per jaar geregistreerd (bron: onder andere VHR, 2014). Het gaat hier om een sterke onderschatting, omdat lang niet alle aanrijdingen met reeën worden geregistreerd. Afgezien van dierenleed levert dit voor geheel Nederland een kostenpost op van naar schatting minimaal 25 miljoen euro.

Naast de directe schade door een aanrijding met een ree, is er ook sprake van indirecte effecten, namelijk de verkeersveiligheid. Schrikreacties van automobilisten of uitwijkmanoeuvres leiden ertoe dat andere weggebruikers ook in gevaar kunnen worden gebracht. Hoewel deze verkeersveiligheid niet in cijfers valt uit te drukken, is dit wel een element waarmee vooral de verantwoordelijke overheden terdege rekening moeten houden en waarbij de verantwoordelijke overheid de verplichting heeft om maatregelen te nemen die ertoe kunnen leiden dat verkeersonveilige situaties worden voorkomen.

Tabel 3. Overzicht van het valwild in Groningen in de periode 2011 t/m 2015 (Bron: FBE)

Totaal Groningen	Bok	Geit	Bokkalf	Geitkalf	Onbekend	Totaal
2011	84	84	45	83	54	350
2012	93	83	54	31	81	342
2013	90	101	0	0	50	241
2014	-	-	-	-	-	239
2015	118	114	-	-	45	273

Genomen handelingen om schade te voorkomen en effectiviteit

Preventieve maatregelen zijn onder te verdelen in het afschermen van wegen, het weren en afschrikken van de reeën, het onaantrekkelijk maken van de (omgeving van de) wegen voor reeën en het daadwerkelijk begeleiden van reeën naar veilige oversteekplaatsen.

In de huidige situatie worden reeds verschillende alternatieve middelen, zoals wildspiegels, reflectoren en rasters ingezet om de verkeersveiligheid te verbeteren. De verantwoordelijkheid voor de inzet van deze maatregelen ligt bij de wegbeheerder en niet bij de FBE. Goede ervaringen zijn er met het plaatsen van rasters langs de N361 (Lauwersmeerweg) en de A7. Echter, het is zeer onwenselijk om op andere locaties wildwerende rasters of andere barrières te plaatsen. Dit heeft namelijk zeer nadelige gevolgen voor andere fauna. Tevens is dit vaak vanuit economische en landschappelijke belangen onhaalbaar of ongewenst.

Niet alle gemeentelijke wegen of 80 km-wegen kunnen worden uitgerasterd. Met nadruk wordt hier aangegeven dat het opwerpen van barrières (enkel om te voorkomen dat reeën worden aangereden) in veel gevallen juist ongewenst is. De vrije uitwisseling tussen soorten en (deel)populaties van soorten en met name zeldzame of bedreigde soorten is een hoger belang dan het voorkomen van aanrijdingen met reeën. Nederland heeft verplichtingen op het gebied van het behoud en bevordering van de (Europese) biodiversiteit. Daarbij is het noodzakelijk dat soorten niet onnodig gehinderd worden in de uitwisseling van en naar leefgebieden (zie ook schade aan flora en fauna).

Vanuit de FBE en de WBE's worden de verantwoordelijke wegbeheerders regelmatig geïnformeerd over mogelijke knelpunten. Daarbij wordt er bij de wegbeheerders op aangedrongen om preventieve maatregelen te nemen om zo aanrijdingen te voorkomen.

Putman (Putman, 2004) geeft aan dat er voor het treffen van maatregelen ter voorkoming van aanrijdingen een heel goede afweging vooraf moet plaatsvinden. Lokaal maatwerk en kennis van de situatie zijn essentieel. Bijvoorbeeld het alleen maar neerzetten van een raster is niet effectief om zowel aanrijdingen te voorkomen als ook om de dieren niet te hinderen in hun leefwijze. Een raster is feitelijk alleen effectief als dit zowel voorkomt dat dieren de weg op lopen, maar gelijktijdig de dieren begeleidt naar een plek waar zij wel veilig kunnen oversteken, zoals een wildviaduct. Wordt dit laatste niet gerealiseerd, dan zal het probleem voor wat betreft verkeersveiligheid zich verplaatsen naar een andere locatie.

Preventieve maatregelen zijn volgens Putman (Putman, 2014) niet eenvoudig maar wel mogelijk. Het gaat daarbij dan om een lokale beoordeling van de situatie waarbij alle factoren (verkeerssituatie, aanwezigheid van type landschap, aan- of afwezigheid van concrete barrières) tezamen gewogen moeten worden om tot een daadwerkelijke afname in het aantal aanrijdingen te komen. Langetermijneffecten zijn, naast het treffen van preventieve maatregelen, alleen te bereiken door ook in te grijpen in de populatieomvang.

Voor zover de provincie verantwoordelijk is, wordt voor de inzet van nieuwe preventieve maatregelen aangehaakt bij bestaande en toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen. Het is niet de wens van de provincie om de gehele provincie te voorzien van bijvoorbeeld wildwerende rasters, waarmee de inzet van alternatieve maatregelen te allen tijde een afweging is tussen ecologische/landschappelijke inpassing en de noodzaak vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid. Wanneer er vanuit landschappelijk dan wel ecologisch oogpunt geen bezwaren zijn tegen het nemen van alternatieve maatregelen, dan worden deze doorgevoerd bij bestaande en toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen.

Verder kan winst worden behaald - zij het zeer beperkt - door een gerichte voorlichting en informatieverstrekking naar de weggebruikers om aanrijdingen te vermijden.

De laatste mogelijkheid is om in te grijpen in de (aantallen) dieren. Dat houdt in reductie of stabilisatie van de omvang van de populatie, voor zover de aanwezigheid van reeën aanleiding geeft tot risico's voor de verkeersveiligheid.

De getroffen maatregelen binnen de provincie Groningen om aanrijdingen met reeën te voorkomen, zijn voldoende doeltreffend gebleken om het gemiddeld aantal aanrijdingen te stabiliseren of zelfs te laten afnemen. Het gaat hier om getroffen maatregelen in het kader van het wegbeheer en het provincie breed beheren van de reeënstand.

Om het aantal aanrijdingen niet te laten stijgen is continuering van het beheer, zoals dit reeds over meerdere tientallen jaren plaatsvindt noodzakelijk.

Te verwachten schade

Indien geen populatiebeheer wordt toegepast zal de omvang van de reeënpopulatie jaarlijks stijgen. Hierdoor zal ook het aantal aanrijdingen met reeën stijgen. Dit leidt tot een toename van schade en eveneens zal dit leiden tot een toenemende verkeersonveiligheid binnen Groningen.

Gewenste stand

De omvang van de reeënpopulatie binnen Groningen mag niet boven de doelstand van 4.457 reeën komen ter voorkoming van toename van schade aan het verkeer en ter voorkoming van gevaar voor de weggebruikers.

Noodzaak aanvraag ontheffing 2016-2019

Ter voorkoming van grotere schade aan het verkeer en ter verbetering van de verkeersveiligheid is het noodzakelijk het gevoerde reeënbeheer, zoals dat reeds over een periode van meer dan 10 jaar plaatsvindt, te continueren. Derhalve is het noodzakelijk dat er opnieuw een ontheffing voor het reeënbeheer voor de komende vijf jaar wordt afgegeven en dat het beheer op gelijke wijze wordt uitgevoerd. Indien er geen continuering van het beheer kan plaatsvinden, al dan niet tijdelijk, bestaat er een te groot risico dat het aantal aanrijdingen zal stijgen. Dit leidt niet alleen tot toename van economische schade, maar leidt ook tot een groter risico voor de weggebruikers binnen de provincie Groningen.

Het beheer van de reeënpopulatie in de afgelopen jaren heeft er aantoonbaar toe geleid dat het aantal aanrijdingen met reeën stabiel blijft en op een zodanig laag niveau wordt gehouden dat hiermee de verkeersveiligheid in voldoende mate is geborgd.

Het is noodzakelijk om het gevoerde beheer te continueren en het afschot af te stemmen op de omvang van de populatie.

Een verhoging van de reeënstand boven de doelstand zal ertoe leiden dat het aantal aanrijdingen met reeën zodanig zal toenemen dat de verkeersveiligheid binnen Groningen in het geding kan komen. Het verzekeren van de verkeersveiligheid middels afschot van reeën acht de provincie Groningen van zodanig groot belang dat het de noodzaak tot continuering van het beheer onderbouwt.

Plaatsen en periodes (in het jaar) waarin de handelingen zullen plaatsvinden

Afhankelijk van de monitoring van de trendgegevens, het afschot en de registraties van aanrijdingen zal door de FBE worden bepaald of en zo ja, in welke omvang en periode, machtigingen voor afschot in WBE's worden afgegeven.

Verwachte effectiviteit handelingen

Door het continueren van het beheer zoals dat in de afgelopen jaren reeds plaatsvindt, wordt de omvang van optredende schade aan het verkeer beperkt en blijft de verkeersveiligheid geborgd.

Monitoring effectiviteit handelingen op schade en soort

Het registreren van schade door reeën aan het verkeer vindt plaats in het FRS (www.fauanregistratie.nl) en in het BOA-registratiesysteem. Via deze systemen en de ingevoerde gegevens kan op elk moment overzicht worden verkregen van optredende schade en de maatregelen die worden of zijn genomen om de schade te voorkomen of te beperken en kan ook beter zicht worden verkregen op de locaties en oorzaken van aanrijdingen met reeën.

5.4 Duurzaam populatiebeheer

Te hoge concentraties van dieren kunnen de eigen populatie beïnvloeden. Doordat de dieren vaker en veelvuldig met elkaar in aanraking komen, is de kans groter dat besmettingen of besmettelijke ziekten uitbreken. Maar ook onderlinge concurrentie ten aanzien van de belangrijkste leefomgevingsfactoren kan zorgen voor tekorten, zoals onvoldoende geschikte territoria, onvoldoende voedsel, onvoldoende dekking of rust. Voor een gezonde en duurzame reeënpopulatie kan het nodig zijn om, vanuit het oogpunt van het welzijn van de populatie, hier getalsbeïnvloeding toe te passen. Dit ook vanwege de hoge reproductie en het ontbreken van natuurlijke predatie.

Alle antropogene (door de mens veroorzaakte) beïnvloeding van soorten, in dit geval het ree, heeft invloed op zowel de individuen van de soort als op de populatie.

Daarmee samenhangend is onze verantwoordelijkheid voor het welzijn en welbevinden van zowel individuen van soorten (dieren) en populaties van dieren steeds meer een element dat wij in onze handelingen moeten meewegen. Dit is inmiddels ook vast verankerd in wet- en regelgeving, dan wel uit jurisprudentie af te leiden. Beheer van populaties moet mede in het teken staan van het welzijn van deze populaties. Maar daarnaast mag ook niet vergeten worden dat onze zorg voor het individuele dier eveneens als verplichtend is vastgelegd in wetgeving. Wij zijn verplicht om onnodig lijden bij dieren te voorkomen en er alles aan te doen om eventueel toch optredend lijden van dieren niet te laten voortduren. Wat moet worden beschouwd als 'welzijn' bij dieren of populaties van dieren is uitgewerkt door de Raad voor Dieraangelegenheden in het document 'Zorgplicht Natuurlijk Gewogen, over het welzijn van semi- en niet-gehouden dieren' (RDA, 2012).

Het op een duurzame wijze beheren van een populatie leidt ertoe dat sterke schommelingen in de omvang van de populatie worden voorkomen, waarbij gezorgd wordt dat de omvang van de populatie in evenwicht is met de in het leefgebied voorhanden zijnde essentiële factoren als voedsel, dekking, rust, territoria, etc. Daarbij kan zonder enig probleem worden teruggevallen op de trendtellingen. Deze geven voldoende inzicht in de minimale omvang van een populatie.

Relatie voedselaanbod en populatiegrootte

De provincie Groningen bestaat uit een diversiteit aan landschappen. Naast bosrijke gebieden zijn er cultuurlandschappen in de vorm van coulissenlandschap en grote open -agrarische- gebieden. Het ree voelt zich in principe in de gehele provincie thuis. Door de veelzijdige landschappen en het agrarische gebruik van het buitengebied levert het hele Groninger landschap ruim voldoende voedsel voor de aanwezige populatie reeën.

In de gebieden waar meer rust en dekking is en waar ook het voedselaanbod in zowel de zomer als de winterperiode redelijk stabiel is, zijn over het algemeen meer reeën aanwezig waarbij ook het migratiegedrag beperkt blijft. In het algemeen gesteld is het aanbod van voedsel voor het ree in de provincie Groningen geen beperkende factor.

In onderstaande tabel wordt het resultaat weergegeven van de voorjaarstellingen over de afgelopen 5 jaar.

Tabel 4. Overzicht voorjaarstand reeën in provincie Groningen in de periode 2011 tot en met 2015 (Bron: FBE)

WBE's Totaal Groningen	Bok	Geit	Bokkalf	Geitkalf	Onbekend	Verhouding bok/geit	Totaal	Aanwas (kalveren per geit)	Doelstand
2011	1.175	1.680	461	593	515	1,4	4.424	0,63	4.156
2012	1.116	1.727	381	515	573	1,5	4.312	0,52	4.156
2013	1.238	1.897	417	542	488	1,5	4.582	0,51	4.156
2014	1.281	1.888	287	431	396	1,5	4.283	0,38	4.156
2015	1.332	1.943	326	508	540	1,5	4.649	0,43	4.457

Uit de tellingen volgt dat de getelde aantallen binnen de provincie Groningen zich weliswaar licht boven de gestelde doelstand bevinden, maar dat er ook geen grote groeitrend is waar te nemen. Deze 'stabiele' situatie is

het gevolg van het gevoerde beheer binnen de provincie, zoals reeds meer dan 10 jaar onveranderd plaatsvindt. De omvang van voedsel of de geschiktheid van het leefgebied zijn in deze geen beperkende factor.

Uitwisseling met aangrenzende terreinen/populaties

Uitwisseling van de populatie (of deelpopulaties) in de provincie Groningen met omliggende gebieden is mogelijk. Alleen in noordelijke, noordoostelijke en noordwestelijke richting is uitwisseling niet mogelijk vanwege de aanwezigheid van de Waddenzee en de Eems Dollard en het Lauwersmeer als barrière. In oostelijke richting vindt uitwisseling plaats met reeënpopulaties in Duitsland. In zuidelijke richting hoofdzakelijk uitwisseling met de Drentse reeënpopulatie en in westelijke richting naar de populaties in Friesland.

Alleen waar sprake is van relatief onoverkomelijke barrières, zoals snelwegen, kanalen, grote wateren en rasters is geen uitwisseling van betekenis mogelijk. In geval van de populatie of populaties in de provincie Groningen zijn er geen aanmerkelijke barrières aanwezig, met uitzondering van de Waddenzee en de grote wateren de Eems Dollard en het Lauwersmeer.

Binnen de provincie Groningen vormen de aanwezigheid van een aantal snelwegen (A7 en A28), alsmede vooral een aantal kanalen (Van Starckenborghkanaal, Eemskanaal en Winschoterdiep) een barrière die uitwisseling van reeën tussen met name zuidelijk gelegen gebieden en het noordelijk deel van de provincie bemoeilijkt. Uit historische gegevens omtrent verdrinkingsgevallen in deze grote wateren kan worden afgeleid dat reeën ondanks deze forse barrières toch voortdurend pogingen doen deze over te steken. Op basis van dergelijke constateringen zijn op verschillende plaatsen voorzieningen aangebracht om reeën in staat te stellen uit het water te klauteren ("uittredeplaatsen").

Naast het gebruik van de draagkrachtmodellering ter bepaling van de gewenste doelstand, is voor dit Faunabeheerplan ook gekeken naar onderzoeksliteratuur.

Te verwachten ontwikkeling populatieomvang

Over de afgelopen periode fluctueerde het aantal reeën in de provincie tussen de 3.874 (in 2002) en 4.649 (in 2015). Het gaat hierbij dus over een minimumaantal (zie uitleg MNA op pagina 9).

Deze gegevens zijn gebaseerd op gestandaardiseerde schemertellingen in het voorjaar, waarbij drie keer wordt geteld: één avondtelling, één ochtendtelling en één avondtelling. De voorjaarsstand betreft van deze drie tellingen het hoogste aantal getelde reeën, opgesplitst naar bokken, geiten en mannelijke of vrouwelijke kalveren. Ondanks gestandaardiseerde methoden geven de verkregen voorjaarsstanden slechts de ondergrens aan van de populatie.

Aanwaspercentage

Om de aanwas in te schatten wordt uitgegaan van een vast aanwaspercentage. Gewoonlijk wordt het aanwaspercentage in Nederland geschat tussen de 70 en 80% van het aantal aanwezige vrouwelijke dieren²⁾. De verhoudingen van de aanwas (verhouding mannelijk en vrouwelijk) ligt meestal op 1:1. Hierin kunnen overigens schommelingen optreden.

Bij geen beheer

Bij geen beheer zal de omvang van de populatie in de provincie Groningen naar verwachting toenemen. Er is geen belangrijke andere rem op populatiegroei vanwege ruim voldoende beschikbaarheid van voedsel door het jaar heen en ook vanwege het voor reeën geschikte landschap met voldoende rust en dekking. Ook in de grote open gebieden passen reeën zich zo aan in het zoeken naar beschikbaar voedsel en het gebruik van andere vormen van

---

²⁾ De Leidraad voor het beheer van reeën 2007(VHR/KNJV) gaat zelfs uit van een hoger percentage: "voor de berekening van de aanwas kan worden uitgegaan van een gemiddelde van 85% van alle vrouwelijke dieren (inclusief smalreeën (reegeiten van tussen één en twee jaar))".

dekking, waardoor de populatie, bij geen beheer, nog aanzienlijk zal kunnen groeien. Dit kan echter wel gevolgen hebben voor het welzijn van de populatie.

Groei van de populatie zal ook leiden tot een onaanvaardbare toename van schade. Tevens is er in de gehele provincie sprake van een intensieve doorsnijding van het wegennet. Toename van het aantal reeën zal leiden tot een onaanvaardbare toename van schade als gevolg van aanrijdingen en een onaanvaardbaar risico voor de verkeersveiligheid. Duurzaam beheer van de populatie, op grond van de schadehistorie ter plaatse en de in de omgeving liggende gebieden is dan ook noodzakelijk.

Gewenste stand

Voor de reeënpopulatie in de provincie Groningen is voor 2016 een doelstand van 4.450 stuks berekend. Duurzaam beheer van de reeënpopulatie dient om schade aan belangen binnen economisch acceptabele grenzen te houden en de verkeersveiligheid te optimaliseren.

Noodzaak duurzaam beheer

In de afgelopen vijf jaar is in het belang van de verkeersveiligheid populatiebeheer van reeën uitgevoerd. Het beheer was erop gericht de reeënpopulaties in evenwicht te brengen met de draagkracht en de biodiversiteit van de leefgebieden, de belangen van de grondgebruikers en de veiligheid van de weggebruikers.

Uit de evaluatie van het toegepaste beheer lijkt te volgen dat hiermee de verkeersveiligheid binnen de provincie in voldoende mate verzekerd is en het aantal aanrijdingen en de daarmee optredende schade, binnen acceptabele grenzen gehouden kan worden. De volledigheid van de beschikbare valwildcijfers laat echter nog te wensen over.

Voor de komende planperiode dient dan ook extra aandacht te worden besteed aan de verbetering van valwildregistraties, en aan de analyse van de gegevens aangaande de plaats en data /tijdstip van de aanrijdingen met reeën. Op basis hiervan kunnen de afschotperiode van reeëiten, smalreeën en reekalveren, reebokken, jaarlingen en bokkalveren nader en adequater worden vastgesteld.

Verwachte effectiviteit handelingen

Andere ingrepen in de populatie, waaronder het gebruik van middelen om onvruchtbaarheid te creëren, het vangen van dieren (en daarna doden of herplaatsen) zijn onhaalbaar gebleken of kunnen, mede gezien het gedrag en leefwijze van het ree niet worden toegepast of kunnen zelfs tot ernstige nadelige gevolgen leiden voor de dieren zelf.

Door gebruik te maken van een vooraf berekend quotum af te schieten reeën, wordt ervoor gezorgd dat een duurzame populatie is geborgd zowel in omvang als in opbouw en samenstelling van de populatie. Tevens is hiermee geborgd dat de gunstige staat van instandhouding van de soort op geen enkele wijze in gevaar kan komen.

Uit het gevoerde beheer over de afgelopen jaren en zoals vastgelegd in de voorgaande Faunabeheerplannen, blijkt dat hiermee de beoogde doelstellingen behaald worden, met dien verstande dat de valwildregistratie en de analyse daarvan nog verder verbeterd dient te worden.

Noodzaak aanvraag ontheffing 2016 - 2020

Populatiebeheer gebeurt om een reden, bijvoorbeeld omdat de populatie te groot wordt voor de draagkracht van het gebied waar de reeën leven of omdat de populatie zo groot is dat dieren uitbreken en de weg oversteken (zie ook kamerstukken II 2002/03, 28 600 XIV, nr. 21). Vanuit dit belang op grond van artikel 68, eerste lid, onderdeel e, van de Ffw, kunnen Gedeputeerde Staten ontheffing verlenen.

Niet alleen in de afgelopen 5 jaar, maar ook in de daarvoor gelegen periodes, wordt de reeënpopulatie beheerd waarbij de doelstand in de provincie Groningen voor 2016 is gesteld op 4.450 reeën. Tevens wordt hiermee schade aan de bosbouw en aan flora en fauna voorkomen en wordt ook onnodig lijden van de dieren zelf (als gevolg van verwondingen of ziekten) zo veel als mogelijk beperkt of voorkomen.

In het kader van duurzaam populatiebeheer is het niet mogelijk om andere maatregelen te nemen dan afschot. Andere methoden om de omvang van de populatie te beheren zijn niet haalbaar.

Indien geen populatiebeheer wordt toegepast zal de omvang van de reeënpopulatie snel kunnen stijgen, gezien de hoge reproductie en de hoge 'succes-rate' bij het grootbrengen van de kalveren. Toename van het aantal reeën zal leiden tot een onaanvaardbare toename van schade als gevolg van aanrijdingen en een onaanvaardbaar risico voor de verkeersveiligheid.

5.5 Voorkomen en bestrijden onnodig lijden van zieke of gebrekkige reeën

Bewust is het in het Besluit Beheer en Schadebestrijding opgenomen belang 'voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren' hier opgesplitst in 'voorkomen' en 'bestrijden'. Voorkomen ziet namelijk op maatregelen om onnodig lijden niet te laten plaatsvinden. Dit is nadrukkelijk gekoppeld aan de noodzaak om aantallen dieren in een populatie binnen een bepaalde omvang te houden waarbij wordt voorzien dat hierdoor geen dieren ziek worden (of verwond raken) als gevolg van de populatiedichtheid. Oftewel er is voor elk dier binnen de populatie voldoende ruimte om 'adequaate' te reageren op: honger, dorst en onjuiste voeding; thermaal en fysiek ongemak; verwondingen en ziekten; angst en chronische stress, en de dieren hebben de vrijheid om normale, soortspecifieke gedragspatronen te vertonen om zich aan te passen aan de omgevingsomstandigheden'. Preventieve maatregelen kunnen hier wellicht nog een bijdrage aan leveren. Onderzoek naar die preventieve maatregelen blijft dan ook gewenst.

Ook in geval er sprake is van een goede en duurzame populatie waarbij het beheer is afgestemd op het voorkomen van onnodig lijden, zal het nooit helemaal uitgesloten zijn dat toch een of enkele individuen van de soort ziek of gewond raken, te denken valt aan aanrijdingen met verkeer. Ook in dit geval zal altijd ingegrepen moeten worden om onnodig lijden te beperken. Dit kan allereerst door een afweging te maken of het betreffende dier geholpen kan worden door middel van revalidatie en daarna terugbrengen in de natuur. Is dit niet mogelijk, dan bestaat ook hier de morele plicht om het dier uit zijn lijden te verlossen.

Het staat voorop dat het *voorkomen* van onnodig lijden voorop staat. Mocht ondanks dat toch sprake zijn van een noodzaak tot 'bestrijden' (lees: beperken) van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren' dan zal hiervoor ontheffing moeten kunnen worden afgegeven teneinde het betreffende dier uit zijn lijden te kunnen verlossen met gebruikmaking van het geweer.

Reeën die worden aangereden, sterven direct of raken gewond (bij hogere reedichtheid in combinatie met doorwevenheid van wegen in het gebied zien we veelal ook meer aanrijdingen). Veel van de verwondingen als gevolg van een aanrijding veroorzaken zwaar letsel bij reeën. Desondanks zal het dier altijd proberen te vluchten. Herstel van gewonde reeën is in enkele gevallen mogelijk en vindt ook plaats. Maar dit wil niet zeggen dat er geen sprake is van ongewenst (en door menselijk toedoen) optredend lijden bij het dier. In dat geval vereist de zorgplicht dat er (in het belang van het individuele dier) alles aan gedaan wordt dit dier te helpen of uit zijn/haar lijden te verlossen. Dit onderdeel valt weliswaar niet onder het 'belang van verkeersveiligheid', maar hangt hier uiteraard wel direct mee samen. Indien kan worden voorkomen dat er (te) veel aanrijdingen plaatsvinden, dan zal het ook minder vaak nodig zijn om zieke of gewonde dieren op te sporen, op te vangen of uit het lijden te verlossen.

Noodzaak

Allereerst dient ter voorkoming van het optreden van ziekte of gebrekkige reeën te worden geborgd dat de omvang van de reeënpopulatie binnen Groningen in 2016 beperkt blijft tot de doelstand van 4.450 dieren. Door het voeren van een duurzaam beheer van de populatie wordt hierdoor onnodig optreden van ziekten of gewonde dieren voorkomen. Continuering van het gevoerde beleid en het beheer van de populatie zijn dan ook essentieel om onnodig lijden te voorkomen.

Daarnaast dient ter bestrijding van toch optredende gevallen van zieke of gebrekkige reeën voldoende beheersruimte beschikbaar te zijn. Dit houdt in dat aangewezen jachtaktehouders juridisch in staat worden gesteld

om ook daadwerkelijk dieren uit hun lijden te kunnen verlossen met gebruikmaking van het geweer. Hiertoe dient in de af te geven ontheffing specifiek ruimte te worden gegeven.

Gevonden reekalveren of reeën die nog overlevingskansen hebben, dienen te worden aangeboden aan een reeënopvangcentrum dat gerechtigd is de dieren onder zich te hebben (ontheffinghouder opvang beschermde inheemse diersoorten). Het vervoer naar een reeënopvangcentrum kan alleen plaatsvinden door personen (vervoerders) die door de politie zijn aangewezen om reeën (en edelherten, damherten of wilde zwijnen) te mogen vervoeren (na melding vooraf aan de politie (artikel 14, lid 3 Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten)). Het vangen en vervoeren van reeën is tevens toegestaan door (medewerkers van) een ontheffinghouder ex artikel 75 lid 3, 5 en 6 van de Ffw (opvang en rehabilitatie van beschermde inheemse diersoorten). Deze ontheffinghouders kunnen (binnen het werkgebied waarop de ontheffing betrekking heeft) zonder melding vooraf aan de politie, zorgdragen voor het vangen, bemachtigen en vervoeren van gewonde of hulpbehoevende reeën.

Bestrijding van onnodig lijdende en zieke reeën met gebruikmaking van het geweer dient te kunnen plaatsvinden gedurende het hele jaar en binnen de hele provincie Groningen en gedurende het gehele etmaal, alsmede op zon- en feestdagen.

Tevens is het noodzakelijk om ontheffing te geven voor het gebruik van het geweer in een veld dat niet voldoet aan de krachtens artikel 49 van de Ffw gestelde eisen met betrekking tot de afmetingen.

Handelingen om gewenst resultaat te bereiken

Op 3 december 2013 hebben Gedeputeerde Staten van Groningen een aanwijzingsbesluit valwild provincie Groningen vastgesteld (besluit van 3 december 2013, nr. 454336). Door middel van dit aanwijzingsbesluit worden geselecteerde jachtaktehouders (lid zijnde van een WBE), die tevens beschikken over een verlof als bedoeld in de Circulaire wapens en munitie 2015, aangewezen om zieke en gewonde reeën te vangen en/of te doden met het geweer en andere middelen of - niet zieke of gewonde - achtergebleven reekalveren op te sporen en te vangen.

Daarnaast is het van groot belang dat duurzaam populatiebeheer binnen de provincie blijft plaatsvinden. Indien dit niet gebeurt, zal de populatieomvang stijgen met daarbij nadelige gevolgen voor het welzijn van de reeën zelf. Dit zal namelijk leiden tot een stijging van het aantal aanrijdingen, een groter aantal verdrinkingslachtoffers en een toename in het aantal maaislachtoffers. Omdat in dergelijke gevallen vrijwel nooit sprake is van een directe sterfte, zal het aantal dieren dat gewond of ziek is toenemen.

Genomen handelingen om schade te voorkomen en effectiviteit

Op lokaal niveau worden maatregelen genomen om verdrinkingsgevallen te voorkomen (door middel van uittreedplaatsen) en worden in samenspraak met boeren maatregelen genomen om maaiverliezen te beperken. Uiteindelijk kunnen niet alle gevallen van aanrijdingen of het optreden van ziekten of verwondingen bij de reeën worden voorkomen. Hiervoor is nu een valwildregeling in werking getreden waarbij - in samenwerking tussen het bestuur van de Stichting Valwildregeling Groningen met de twee reeënopvangcentra binnen de provincie Groningen, de wegbeheerders, politie en een aantal aangewezen jachtaktehouders - gezorgd wordt dat aangereden of zieke reeën tijdig kunnen worden opgespoord en zo nodig worden opgevangen of - indien geen uitzicht is op herstel - worden geëuthanaseerd.

Plaatsen en periodes (in het jaar) waarin de handelingen zullen plaatsvinden

Bestrijding van onnodig lijdende en zieke reeën dient te kunnen plaatsvinden binnen de gehele provincie Groningen en gedurende het gehele etmaal, alsmede op zon- en feestdagen.

Verwachte effectiviteit handelingen

Het op de doelstand houden van de reeënpopulatie zorgt ervoor dat er geen toename is van het aantal aanrijdingen met reeën en het -als gevolg daarvan- ontstaan van verwondingen of ziekten. Ook worden hiermee onaanvaardbare maaiverliezen en verdrinkingsgevallen voorkomen. Daarnaast zorgt de inzet van preventieve

middelen om aanrijdingen of verdrinkingen te voorkomen op plaatsen waar dat mogelijk en effectief is, eveneens tot beperking van verwondingen of ziekten.

HOOFDSTUK 6 ONTHEFFINGAANVRAAG FBE

Bij niet ingrijpen in de populaties zullen de aantallen reeën stijgen. Als gevolg hiervan ontstaat meer voedsel- en territoriumconcurrentie en zullen meer trek- en zwerfbewegingen plaatsvinden, waardoor meer aanrijdingen in het verkeer ontstaan en een toename van verdrinkingslachtoffers. Het lijden dat hiervan het gevolg is, is te voorkomen.

Voortzetting van het tot nu toe gevoerde beleid van populatiebeheer als middel is nodig. Ter voorkoming van onaanvaardbare schade door aanrijdingen (materieel en immaterieel met reeën en landbouwschade veroorzaakt door reeën, alsmede ter borging van de verkeersveiligheid en een duurzaam beheer van de omvang en kwaliteit van de reeënpopulatie of deelpopulaties binnen de provincie Groningen, is beheer van de populaties reeën noodzakelijk.

Uitgangspunt is dat de reeënpopulatie binnen het werkgebied van de FBE Groningen binnen zekere grenzen blijft. Dit wil niet zeggen dat deze niet enigszins mag fluctueren. Echter, voorkomen moet worden dat er onaanvaardbare schade ontstaat en/of dat de verkeersveiligheid afneemt. De doelstand voor de provincie Groningen is voor 2016 bepaald op 4.450 reeën. Uit de 5-jaarlijkse gemiddelden van populatietellingen, afschot en valwild blijkt dat de populatiegrootte stabiel blijft als jaarlijks gemiddeld 20% van de populatie door afschot wordt weggenomen. Belangrijke meetpunten voor de populatie reeën zijn de voorjaarstrendtellingen, de aantallen valwild, het afschot, de omvang van de landbouwschade, en de ontwikkeling van gemiddelde gewichten per leeftijdscategorie.

De WBE's hebben hierin een belangrijke functie. Zij kennen de lokale situatie met betrekking tot reeën en de daaraan gerelateerde aspecten het best. Door het op de doelstand houden van de omvang van de populatie worden tegelijkertijd onnodige en ongewenste schades aan land- en tuinbouw, flora en fauna, verkeer, alsmede de verkeersveiligheid binnen de provincie voorkomen. Tevens wordt hiermee ongewenste en onnodige toename van aangereden reeën en onnodig lijden van deze dieren beperkt (valwild). Mede gelet op de intrinsieke waarde van het dier, in geval van onnodig lijden van dieren, zal gedurende het gehele jaar en binnen de gehele provincie moeten kunnen worden ingegrepen. Vanuit dat oogpunt wordt ook specifiek ontheffing gevraagd in het belang van het voorkomen en bestrijden van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren.

Uit oogpunt van registratie, volksgezondheid, toezicht en handhaving is het noodzakelijk dat geschoten reeën voorzien worden van een uniek mercknummer. Dit registratiesysteem (met behulp van reeënmerken) en de monitoring van het reeënbeheer wordt bekostigd door de machtighouders van het reeënafschot. Ter voorkoming van schade door reeën aan gewassen zullen preventieve maatregelen worden ingezet volgens de richtlijnen van het Faunafonds (www.faunafonds.nl) en het Handboek Faunaschade (Oord, 2002). Indien de komende jaren uit de rapportages van de WBE's blijkt, dat de ontwikkeling van de stand dat vraagt, zal zo nodig de maximale populatieomvang en het aantal per jaar af te schieten reeën worden bijgesteld. Op basis van dit Faunabeheerplan wordt een ontheffing ex artikel 68 aangevraagd voor het duurzaam beheren van de reeënpopulatie in Groningen.

De ontheffing wordt aangevraagd voor de periode 1 januari 2016 - 31 december 2019

Ontheffing wordt aangevraagd voor het doden van reeën in het werkgebied van de FBE Groningen op basis van het beheervoorstel en ter continuering van het beheer in de voorliggende beheerperiodes in het belang van de openbare (verkeers)veiligheid, ter voorkoming van schade aan gewassen, in het belang van het reguleren van de populatieomvang en ter voorkoming en bestrijding van onnodig lijden van zieke en gebrekkige dieren.

Binnen de gehele provincie Groningen mag van de ontheffing voor het doden van reeën gebruik gemaakt worden:

- a. In het belang van populatiebeheer en met het oog op het dienen van de verkeersveiligheid.
- b. Ter voorkoming en bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren en bij calamiteiten:
Gedurende het gehele jaar, alsmede op zon- en feestdagen en gedurende het gehele etmaal.

c. Bij schade aan gewassen:

Gedurende het gehele jaar, alsmede op zon- en feestdagen, in de periode tussen één uur vóór zonsopkomst en één uur ná zonsondergang.

Gelet op nog nader te verrichten onderzoek naar plaats en datum/tijdstip van de aanrijdingen met reeën vraagt de FBE een afschotmogelijkheid gedurende het gehele jaar, zodat de FBE op basis van de nadere onderzoeksgegevens het noodzakelijke afschot van reegeiten, smalreeën en reekalveren, reebokken, jaarlingen en bokkalveren nader en preciezer kan vaststellen. (zie ook pag. 23 “plaats en perioden”)

Mogelijkheid voor niet-aangesloten jachthouders voor gebruikmaking ontheffing

Op grond van beleidsregels kunnen alleen bij een WBE aangesloten jachthouders van de ontheffing gebruik maken. Dit geldt daarbij alleen voor WBE's die ook daadwerkelijk het reeënbeheer in het eigen werkgebied uitvoeren - waaronder de voorgeschreven jaarlijkse trendtellingen - en die voldoen aan de voorwaarden in de ontheffing en nadere door de FBE in de machtiging gestelde voorwaarden.

VOOR DIT DOCUMENT GEBRUIKTE BRONNEN

Anonimus: Universeel beheerplan voor reeën in Groningen, Fryslân en Drenthe, 2007

Faunaregistratiesysteem/FBE Groningen:

- Overzichten voorjaarstellingen WBE's
- Overzichten aanrijdingen/valwildregistraties

Faunafonds BIJ12: schaderegistratie landbouw door diersoort ree; periode 2010-2015.

Groot Bruinderink, G.W.T.A., Lammertsma, D.R., Goedhart, P.W., Buist, W.G., Wegman, R.M.A. & Spek, G.J. 2010, Factoren bij aanrijdingen met wilde hoefdieren op de Veluwe. Wageningen: Alterra, (Alterra-rapport, ISSN 1566-7197 2026).

Groot Bruinderink, Geert W.T.A., Goedhart, Paul W., Lammertsma, Dennis R. en Dekker, Jasja J.A., (2013), Schadeveroorzakende zoogdiersoorten in Nederland, Inzicht in de betrouwbaarheid van aantalsbepalingen, Alterra-rapport 2426 Alterra Wageningen UR

Klomberg, Y., 2012, Reeën bij Staatsbosbeheer Het beheer van een succesvolle diersoort nader bekeken & een stappenplan voor beter beheer in de gehele regio. Staatsbosbeheer

Melis, C., E. B. Nilsen, M. Panzacchi, J. D. C. Linnell, and J. Odden. 2013. Roe deer face competing risks between predators along a gradient in abundance. *Ecosphere* 4(9).

Ooms, Jan Willem 31 mei 2010, Wildongevallen: Preventieve maatregelen en hun toepassingsgebied

Oord, J.G, september 2002 Handreiking Faunaschade (Faunafonds 2002).

Panzacchi, M., Linnell, J. D. C., Odden, M., Odden, J., and Andersen, R. 2009. Habitat and roe deer fawn vulnerability to red fox predation. *J. Anim. Ecol.* 78(6): 1124-1131.

Putman, R., Apollonio, M., (aug 2014) Behaviour and Management of European Ungulates, H1, p 5-12, Whittles Publishing, Dunbeath.

Said, S., Servanty, S., Pellerin, M., Guillon, N., and Van Laere, G. 2005. L'hétérogénéité spatiale: quel effet sur le choix d'habitat des chevreuils? *faune sauvage* 269, 20-23.

Sönnichsen, L., Bokje, M., Marchal, J., Hofer, H., Jędrzejewska, B. Kramer-Schadt, S. and Ortmann S. March 2013 Behavioural Responses of European Roe Deer to Temporal Variation in Predation Risk *Ethology* Volume 119, Issue 3, pages 233–243,

Vereniging Het Reewild, 2014, Uniforme Richtlijn Paragraaf Reeën Faunabeheerplannen,

Vereniging Het Reewild, 2014, Landelijk telprotocol reeën VHR Laatste versie: Februari 2014

Websites (niet uitputtend)

Zoogdiervereniging

Vereniging Het Reewild

kenniscentrum Reeën

International Union for Conservation of Nature

Netwerk Ecologische monitoring
Nationale databank Flora- en fauna

